

Зок-3
1844

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№ 5

Май 1964 г.

Хто не ведае нашай цудоўнай
застольнай „Бывайце здаровы,
жывіце багата“. Словы гэтай
шырока вядомай песні і многіх
іншых напісаў беларускі паэт-
песеннік Адам Русак, якому ў
маі спаўняецца 60 год. Шчыра
віншваем паэта з юбілеем і жа-
даем яму, каб і новыя яго песні
палюбіліся ўсім.

Словы А. РУСАКА

Музыка Ю. СЕМЯНЯКІ

Я не ведаю рук ласкавейшых,
Як шурпатыя рукі твае.
Я не знаю часін шчаслівейшых,
Калі бачу і чую цябе.

Матуля любая,
Матуля дарагая,
На свеце ты ў мяне адна.

Твая песня мяне акрыляла,
Ты мой сон берагла і спакой.
Тваё слова мне свет адкрывала,
Мае думы і мары з табой.

Аб табе маё сэрца спявае,
Ты жыццё мне на свеце дала.
Я раднейшага слова не знаю,
Я не знаю другога цяпла.

Аб табе маё сэрца спявае,
Толькі слоў аб любві нестасе,
Я прыйду да цябе, дарагая,
Расцалую маршчынкі твае.

Матуля любая,
Матуля дарагая,
На свеце ты ў мяне адна.

Мал. М. Гуціева.

МАЦУ

Adagio (♩ = 52)

тр
Я не

ве-да-ю рук лас-ка-вей-шых, як шур-па-ты-я ру-кі тва.

е.
Я не зна-ю ча-сін шча-слі-вей-шых, ка-лі

ба-чу і чу-ю ця-бе. ма-ту-ля лю-ба-я, ма-ту-ля

ДЛЯ ПАўТАРЭННЯ
род-на-я, на све-це ты ў мя-не ад-на.

ДЛЯ ЗАКАНЧЭННЯ
тва-я // ты ў мя-не ад-на.

На першай старонцы вокладкі — плакат мастака Н. Ватолінай.

На чацвёртай — малюнак П. Дворкінай.

Богач.

30к-3

1844

Будзьце шчаслівыя, дзеці!

Неяк ранній вясной мая дачка-першакласніца прынесла дадому цэлы пук галінак-дубцоў. Старэйшыя дзеці злёгку бурчалі на яе: «Нацягала ў хату смецця»... А Танечка дзелавіта прынялася ўладкоўваць свае дубцы ў вазы, слоікі і шклянкі. Даглядала іх, мяняла ваду, і праз тыдзень-другі ў хаце зацвіў сапраўдны сад. А потым Таня сабрала ўсё сваё багацце і панесла зялёны імправізаваны букет у школу. На двары ў той час яшчэ ляжаў снег... Я выглянула ў акно і ўбачыла, што ўсе сустрэчныя праводзілі маю дачку цёплым, уважлівым позіткам. Ішла дзяўчынка з зялёнымі галінкамі па вуліцы, і людзі, напэўна, як і я, думалі: як гэта хораша, што яна вольна ідзе, шчаслівая і гордая. Няхай так будзе вечно!

Няхай дзеці клапаціліва даглядаюць дрэвы і кветкі, разглядаюць малюнкi ў кнігах, ганяюць па дварах футбольныя мячы, словам, робяць усё, што належыць рабіць дзецям, любяць усё тое, што належыць любіць дзецям, маюць усё тое, што належыць мець дзецям.

Я — настаўніца, я многа гадоў выкладаю ў школе матэматыку. І, думаецца, без перабольшання маю права сказаць аб сабе: усё мае жыццё належыць дзецям. Я ведаю, што яны любяць і аб чым мараць, як адгукваюцца на ўсе падзеі, што адбываюцца ў свеце. Ведаю, хто з маіх вучняў марыць стаць касманаўтам, а хто інжынерам, хто любіць прыроду, а хто захапляецца тэхнікай. Ведаю, якія добрыя парасткі жывуць у іх душы, і бачу ўжо, як гэтыя парасткі распускаюцца ў пышны, квітнеючы сад, як тыя зялёныя Таніны галінкі.

Я — маці. У мяне дзесяць дзяцей. Адною самай старэйшай мая дачка Людміла — яна першы год настаўнічае, выкладае ў школе фізіку — прыехала дадому на канікулы. Самыя малодшыя мае — Ірынка і Лёша — не зводзілі з яе ўлюбёных вачэй. І на поўным сур'ёзе заявілі мне ўжо:

— І мы будзем настаўнікамі, як наша Люся.

Што ж, думаю я, не так яно і блага. Адзін сын — без пяці мінут інжынер — праходзіць апошнюю перадыпломную практыку на заводзе, другі — слесар — вучыцца ў вечэрняй школе. Будуць яшчэ ў маёй сям'і і ўрачы, і аграномы, і, напэўна ўжо, касманаўты, і высокакваліфікаваныя рабочыя. Вось чаму, калі ў мяне іншы раз пытаюцца, асабліва на розных сустрэчах з прадстаўнікамі замежных краін, як гэта я адважылася мець столькі дзяцей, я адказваю вельмі шчыра:

— Я спакойная за іх будучыню, таму і адважылася... Я ўпэўнена, што для іх заўсёды знойдзецца і праца па любімай спецыяльнасці і дах над галавою...

Упэўнена? Так! Але толькі пры адной умове: калі вечна будзе на нашай планеце мір, калі маім сем'ям сынам не давядзецца ніколі стаць салдатамі вайны, а дочкам — удовамі салдат... Калі сонца застанеца сонцам, а не чор-

ным слупам атамнага дыму, калі кожным ранкам, як і сёння, я або іншы настаўнік будзе заходзіць у клас і гаварыць: «Добры дзень, дзеці!» А яны, дзеці, сваімі ззяючымі вачыма і шчаслівымі ўсмешкамі адкажуць: «Так, дзень сёння і сапраўды добры! А заўтра — гэта таксама скажуць іх шчаслівыя ўсмешкі — будзе яшчэ лепшым». Бо кожны новы дзень нясе ім новыя радасці, народжаныя новымі і новымі клопатамі дзяржавы аб сваіх маленькіх грамадзянах, аб тым пакаленні, якое ўвойдзе ў камунізм у росквіце свайго шчаслівага юнацтва.

Клопаты дзяржавы аб дзецях... Бадай, для таго, каб пералічыць іх, не хапіла б цэлага нумара часопіса. Нездарма ж нехта з замежных публіцыстаў, пабываўшы ў нашай краіне, заявіў: «У Савецкім Саюзе ёсць толькі адзін прывілеяваны клас — гэта дзеці». І паспрабуйце хоць на адну хвілінку ўявіць сабе, як магла б я, маці дзесяці дзяцей, правільна выходзіць іх, вучыць, апрацаваць і абуваць, каб мне не памагала дзяржава. Іншы раз людзі з добрай зайздрасцю гавораць, што ў нашай сям'і існуюць макарэнкаўскія прынцыпы выхавання: кожны — член вялікага і дружнага калектыву, робіць для калектыву ўсё, што можа. А калектыв — для яго. Усё гэта сапраўды намнога аблягчае быт сям'і. Але, думаю я іншым разам, самыя лепшыя прынцыпы і нормы выхавання аказаліся б нічога не вартымі, калі б дзеці ў такой вялікай сям'і адчувалі сябе «лішнімі ратамі». У нас ніколі не было такога. Дзеці выходзілі ў яслях, садах, потым іх прымала да сябе школа. Летам — загарадныя дачы, піянерскія лагеры, санаторыі... А падрасці і мелі ўсё, што прыносіць радасць падлетку: веласіпед, фотаапарат, цяпер вольна разам з бацькам сабралі і зманціравалі тэлевізар самай апошняй маркі.

Вечарамі наша «маленькая» сямейка збіраецца разам. Хто чытае, хто піша, хто напэўно спявае... У нашай трохпакаёвай кватэры ўсім хапае месца. У такія хвіліны я адчуваю сябе самай шчаслівай жанчынай, шчаслівейшай маці ў свеце. Бо дзеці мае ўласныя і дзеці чужыя, усе дзеці нашай краіны — спакойныя і шчаслівыя. І няхай так будзе на ўсіх далёкіх і блізкіх кантынентах нашай планеты. Будзьце шчаслівыя, дзеці!

Марыя ЗУБКОВА,
настаўніца.

г. Мінск.

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

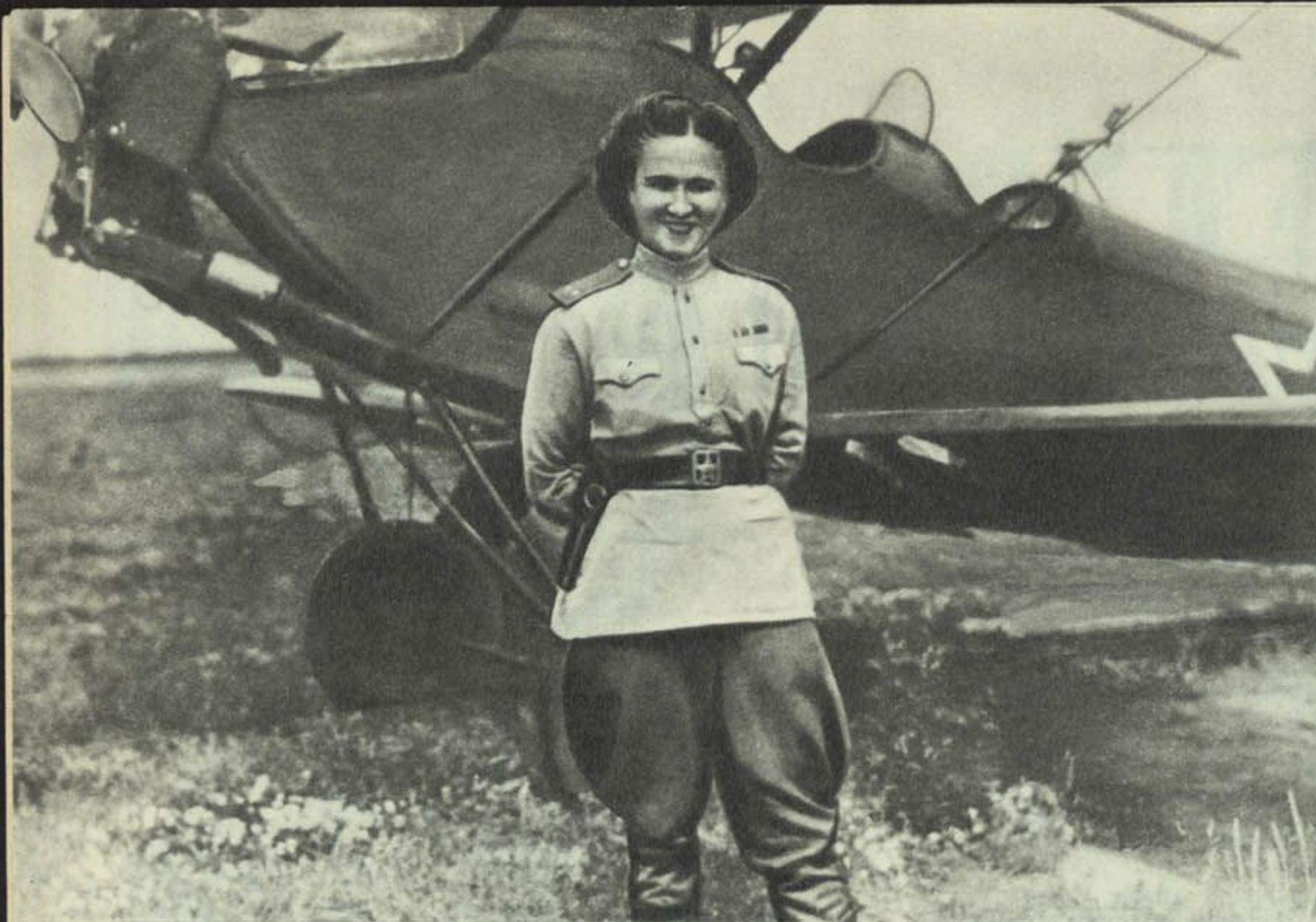
№ 5

МАЙ
1964

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАНИЯ САРАКАВЫ

1943 г. Н. В. Папова ля свайго самалёта пасля выканання баявога задання.

Любішце і слаўце жыццё

Надзея Васільеўна ПАПОВА,
былы камандзір эскадрыллі, Герой Савецкага Саюза

...Вось яны, нарэшце, і сустрэліся, старыя баявыя сябры. Сціплыя, слаўныя рабаты. Усе трое — Героі Савецкага Саюза. У вайну служылі яны ў адным знішчальным палку, храбра і мужна збіваючы адзін за другім варожыя самалёты. Кожны з іх і сам не раз быў ранены і падбіты, не раз гарэў у самалёце. Час так і не залячыў шрамы вайны на твары ў Васіля Кручкова і Сямёна Харламава. Пасівеў Андрэй Кулагін... Пра іх у тыя навальнічныя гады пісаў увесь франтавы і армейскі друк. Праз друк пазнаёмілася з імі і я.

І вось зноў яны разам. У кожнага цяпер сям'я, дзеці... І кожны зноў на баявым пасту.

А я гляджу на гэтых суровых мужчын, і сэрца маё залівае гарачая хваля такой любові, такой гордасці за іх: «Ах, хлопчыкі, хлопчыкі... Сівыя мае хлопчыкі!..»

2 Перабіваючы адзін аднаго, шчабечуць і не могуць усядзецца на месцы дзеці — ім не

церпіцца хутчэй у лес, пагрыбы! А наш разанец, Вася Кручоў, увесь час высоўваючыся ў адчыненае акно машыны, з захапленнем басіць:

— Ну-у, браткі беларусы, даляжу вам: раскоша ў вас!..

«Беларусы» — гэта Андрэй Кулагін і мы з мужам, Сямёнам Харламавым; я — данбаска, ён — валжанін. Мы не адмаўляемся.

— У нас цудоўна! — крычу я цераз плячо Васю, не адрываючыся ад руля машыны. Вось тут, па гэтай заросшай травой дарожцы, здаецца, можна будзе павярнуць нам у лес. А ў лесе і сапраўды раскоша!

— Ну, хлопцы, давай, брат, урасыпну! — не дае нам часу на захапленні Андрэй Кулагін. — Хто па баравікі — пішы рапарт у мой экіпаж.

Андрэй — беларус, і ён па паху пазнае, дзе які расце грыб.

— Дзядзька Андрэй! Я з табой! — крычыць мой сын Сашок.

— Давай!..

У Андрэйкі на скронях сівізна, а мне на гэтай лясной палянцы ён успамінаецца чамусьці такім, якім быў дваццаць год назад: стройны кучаравы прыгажун, у зухавата ссунутым на патыліцу шлеме.

Ах, хлопчыкі, хлопчыкі... Колькі вас, маладых, прыгожых, не вярнулася на родныя аэрадромы...

І як быццам у пацвярджэнне маіх думак, даносіцца раптам голас сына:

— Мамачка! Каска! Наша... Тата, глядзі, гэта наша? — у голасе сына трывога і крыўда: каска, сапраўды, наша...

І раптам на нейкі час здаецца, быццам зноў чарнее сонца, быццам зноў гасне сіні дзень, быццам зноў варожы снарад узрывае сэрца і памяць. І зноў, праз дваццаць год, быццам усё гэта было ўчора, паўстаюць адна за другой страшныя здані вайны.

Ах, хлопчыкі, хлопчыкі...
Ах, дзяўчаткі, дзяўчаткі...

Мне было 19 гадоў, калі пачалася вайна.

Колькі слёз, колькі гора і распачы ўбачыла я на зборных пунктах у першыя ж дні вайны. Жанчыны праводзілі на фронт мужоў, сыноў, бацькоў, братоў. Жанчыны заставаліся дома адны.

І хто не ведае, што вынеслі яны, застаўшыся адны дома. Сціснуўшы ў кулак свой боль, свае нервы і ўзваліўшы на слабыя плечы клопат аб фронце і тыле, пранеслі яны гэты клопат дастойна і з гонарам да канца вайны.

А колькі іх, самаадданных жанчын — салдат, змагалася і палягло на палях вайны нароўні з мужчынамі! Колькі разоў даводзілася мне самой сустракацца на перадавой з дзяўчатамі-кулямётчыцамі, снайперамі, разведчыцамі, урачамі, медыцынскімі сёстрамі... І трэба было бачыць, як моцна сціскалі зброю гэтыя слабыя жаночыя рукі. Як бясстрашна выносілі яны на сваіх кволых плячах з поля бою раненых байцоў. «Сястрычкі»... Так ласкава называлі іх салдаты.

Многа, вельмі многа было дзяўчат і ў лётных часцах. Я сама была лётчыцай. Вось чаму мне хочацца расказаць аб сваіх баявых крылатых сяброўках, з кім даваўся крыло аб крыло ваяваць усю вайну, хто самаадана служыў Радзіме і перамог. А таксама аб тых, хто марыў аб перамозе і не ўбачыў яе.

...У першы ж дзень вайны, як і тысячы іншых нашых дзяўчат, я напісала ў ЦК ВЛКСМ просьбу адправіць мяне на фронт. Адказ прыйшоў хутка, і я выехала ў распараджэнне праслаўленага штурмана, Героя Савецкага Саюза Марыны Раскавай. Ёй урад даручыў фарміраванне жаночых авіяцыйных палкоў. У Маскву з усіх канцоў Савецкага Саюза з'ехаліся лётчыцы, штурманы, інжынеры, тэхнікі, палітработнікі — усе, хто да вайны працаваў у Грамадзянскім паветраным флоце і ў аэраклубах. Усіх нас аб'ядноўвала адно жаданне, адно імкненне: толькі на фронт! Толькі знішчаць ворага!

Памятаю, як сустрэла мяне Марына Міхайлаўна, як ласкава засвяціліся яе цудоўныя сінія вочы, як асвятліла яе твар цудоўная ўсмішка.

— Нам патрэбны лётчыкі... У які полк хочаш?

— Вядома, у знішчальны, Марына Міхайлаўна!

— Ды што гэта ўсе вы — у знішчальны? А ў іншых палках — хто будзе?

— Тады, Марына Міхайлаўна, у той, які хутчэй пойдзе на фронт.

— Ну, гэта ўжо іншая справа.

Я сустрэлася з Марынай Раскавай яшчэ ў 1938 годзе. Пры яе дапамозе я паступіла ў авіяцыйную школу. Доўга і цёпла гутарылі мы з Марынай Міхайлаўнай. Яна распытвала, а я расказвала ёй. У першыя ж дні вайны загінуў на фронце мой любімы брат... Я не ведала, дзе былі мае бацькі: бацька павёў чыгуначны эшалон з абсталяванням аднаго з данбаскіх заводаў і трапіў пад моцную бамбёжку... І пра мяне нічога не ведалі мае родныя.

...І вось я ў авіяцыйным палку. Камандуе нашым палком начных бамбардзіроўшчыкаў Еўдакія Давыдаўна Бяршанская — вопытная, валявая лётчыца з Грамадзянскага флоту. Камісарам палка — Еўдакія Якаўлеўна Рачкевіч — першая ў той час жанчына, якая скончыла ваенна-палітычную акадэмію.

Полк складаўся з адных дзяўчат. Лётчыцы ляталі. Інжынеры і механікі рыхтавалі самалёты, дзяўчаты-ўзбраенцы зараджалі кулямёты і падвешвалі бомбы...

Баявыя дзеянні пачалі мы на Украіне.

На ўсё жыццё запомнілася мне першая баявая ноч... Тут, на Украіне, у Данбасе, я вучылася. Тут упершыню шаснаццацігадовай дзяўчынкай паднялася на самалётце ў паветра і зрабіла свае першыя самастойныя палёты. Тут стала штурманам аэраклуба, а пазней — інструктарам-лётчыкам. І сама ўжо вучыла лятаць іншых. А вечарамі — кнігі, тэатр, маладзёжныя стрэчы. Колькі планаў, колькі спраў, колькі надзей было ў тыя мае бязвоблачныя 19 гадоў!

...Адбамбіўшыся, з прабоінамі на крыллях самалётаў мы вярнуліся на сваю базу... Але дарэмна мы чакалі Любу Альхоўскую і Веру Тарасаву... З аэрадрома мы бачылі, як трапіў іх самалёт у шчупальцы варожых пражэктараў, як біўся ён, быццам падстрэленая птушка, да апошняй хвіліны, як ахоплены полымем рухнуў на зямлю... Мяне гэта наша першая стра-та ўразіла ў самае сэрца: з Любай і Верай мы разам вучыліся ў штурманскім вучылішчы, сябравалі.

Баявыя ночы змянялі адна адну. Паступова мы загарту-

валіся і мужнелі, набывалі баявы вопыт. Полк становіўся ўсё больш спаяным і маналітным. Нам, дзяўчатам-лётчыцам, даручаліся ўжо самыя адказныя баявыя заданні. На працягу ўсёй ночы мы не выходзілі з самалётаў. Спачатку кожная з нас марыла пра 50 баявых вылетаў, а калі зрабілі па 200—300 вылетаў, захацелася зрабіць яшчэ больш. К канцу вайны мы ўсё ўжо мелі па 800 і 900 баявых вылетаў. У мяне іх было 850.

Ляталі мы ў любое надвор'е: у дождж, у туман.

Так ішла вайна.

У чэрвені 1943 года нашаму палку было прысвоена званне Гвардзейскага.

...Неўзабаве пасля ўпартых баёў з мора і сушы мы вызвалілі ад фашысцкіх захопнікаў Таманскі паўвостраў. У гонар гэтага ўсім часцам, у тым ліку і нашаму палку, было прысвоена званне Таманскага. Цяпер ён называўся «Гвардзейскі Таманскі»...

Потым мы змагаліся за наш Савецкі Крым. Успамінаю, як ішоў бой за Севастопаль. Як было гарача 9 мая 1944 года, нам, лётчыкам, у паветры, а салдатам і марской пяхоте на зямлі... Мы з Жэняй Гламаздзіной ў пяты ўжо раз заходзілі бамбіць праціўніка з боку мора. Вораг адкрыў па нашаму самалёту агонь у адказ. Здавалася, патокі трасіруючых куль вось-вось зальюць машыну... Манеўрую, выводжу самалёт з гэтай зоны смерці, а праз некалькі хвілін нас сустракае феерверк агню і страляніна ў паветра з усіх відаў зброі над сваёй тэрыторыяй... Што за цуд? Яшчэ чаго добрага, свае падаб'юць... Але тут жа прыходзіць здагадка: ды гэта ж салют у гонар вызвалення Крыма!..

— Ура! Штурман! Ура! — крычу я Жэні.

— Надзейка!..

І слёзы захаплення душаць нас.

* * *

Пасля вызвалення Крыма адразу ж быў атрыман загад аб перамяшчэнні нашага палка на Беларускі фронт. У будучых рашучых баях, апрача ўсіх наземных родаў войск, адказная роля ўскладалася і на авіяцыю.

Якая яна, Беларусь? Пра яе мы вельмі мала ведалі, толькі з падручнікаў па географіі. Шмат лясоў. Азёры. Балоты. Ды яшчэ беларуская бульба. Пра яе на фронце складаліся легенды.

Праўда, у нашым палку было некалькі дзяўчат-беларусак. Галля Дакотовіч — спачатку штурман, а потым ад'ютант эскадрылі — была родам з Гомеля. З Гомеля былі Зіна Горман

Герой Савецкага Саюза
Надзея Васільеўна Папова.

1942 г. Паўночны Каўказ. Хвалюючая сустрэча Н. В. Паповай са штурманам Кацяй Рабавай. Хвалюючая таму, што адзінаццаць дзён лічылі Надзею Васільеўну загінуўшай: самалёт яе быў падбіты, і лётчыца выратавалася чудам.

і Паліна Гельман, Ася Пінчук і Аня Кірыленка. Ксеня Карпуніна жыла ў Гродна. Марыю Рунт — парторга нашага палка — вайна застала ў Баранавічах. Там яна працавала сакратаром абкома камсамола. Сур'ёзная і заўсёды бязлітасна патрабавальная да сябе і іншых, якой мяккай і пяшчотнай рабілася Марыя, калі яна расказвала нам пра сваю сінявокую Беларусь, пра свой народ... Памятаю, як, прыляцеўшы ў Мінск, мы сумна хадзілі па спаленых яго вуліцах — вуліц, уласна кажучы, і не было. І як Марыя, ледзь стрымліваючы слёзы, быццам клятву давала: «Усё перавярнулася вайна. Усё... Але мы ўсё, усё адновім! Мы адродзім цябе, родны Мінск!»

Да рашаючых баёў за вызваленне Беларусі мы рыхтаваліся напружана, як ніколі: рыхтавалі карты баявых дзеянняў, рыхтавалі самалёты, боепрыпасы. Лятаць на бамбёжку ўначы з Беларусі было асабліва цяжка: шчыльныя туманы, нізкая воблачнасць, частыя дажджы. І да таго ж ніякіх характэрных арыенціраў: навокал балоты, лясы, разбураныя і падобныя адна на адну вёскі. І ніводнага агеньчыку на ўсёй зямлі!.. Цяжка было і з аэрадромамі: лётную пляцоўку даводзілася выбіраць дзе-небудзь на скошаным полі, на ўзлеску. А ў вёсцы Навасады на Магілёўшчыне была шырокая вуліца — гэтую вуліцу мы ператварылі ў прыфрантавы аэрадром.

Я не кажу ўжо аб беларускіх камарах. Даймалі яны нас здорава! Нідзе ад іх не было выратавання: ні пад крылом самалёта, ні ў зямлянцы...

Але ў тое лета 1944 года ўсё гэтыя «невыгоды» не было калі нам заўважаць... Неўзабаве мы пачалі лятаць не толькі ўначы, але і ўдзень. Не ўтаю, здарава дасталося ад нас «фрыцам», акружаным у мінскім кат-

ле. Праўда, лютавалі і яны, трапіўшы ў пастку. Нас, дзяўчат-лётчыц, яны называлі «Марусямі» і «начнымі ведзьмамі»...

...Адзін за другім падымаліся ў паветра самалёты, адна за другой знікалі ў начным непраглядным небе лётчыцы, несучы ў сваіх сэрцах клятву помшці ворагу да канца...

Рваліся бомбы, успыхвалі пажары, знішчаліся абкружаныя групы — у раёне Магілёва, пад Бабруйскім, у мінскім катле... На працягу ўсёй ночы мы не паспявалі вылазіць з самалёта...

— Прынясі, калі ласка, механік, бутэроброд, — прасілі мы, баючыся страціць дарагі час. І тут жа, ледзь паспеўшы праглынуць бутэроброд, зноў узляталі ў цемру, у ноч, на ворага.

Я ляжала тады з Жэняй Гламаздзіной. Ах, Жэнька, Жэнька, колькі гарачых начэй правялі мы з табой у паветры!.. А за-

раз «мой Жэк» мірна працуе на адным з заводаў у Арджанікідзе. Выхоўвае добрага сына. І толькі ў святы адклікаецца кароценькай паштоўкай: «Жыву. Працую. Усё памятаю і ўспамінаю...»

Ах, дзяўчаткі, дзяўчаткі! Не было ў нас тады 18-ці- і 20-гадовых ні прыгожых спатканняў, ні радасных сустрэч... Не дарылі нам кветак і пацалункаў нашы аднагодкі...

...У Беларусі, на Магілёўшчыне, упершыню сустрэліся мы з партызанамі. Здрава памагалі яны нам! Партызаны хадзілі на жалезку і затрымлівалі адступленне варожых войск. Партызаны наладжвалі налёты на тылы праціўніка. Партызанскія дыверсіі хапалі ворага за горла на кожным кроку. І таму было крыху дзіўна сустрэць гэтых барадатых людзей і гэтых жанчын, такіх звычайных з выгляду, што нават не верылася: ды няўжо і яны ваююць? Толь-

кі партызанскія дзеці заставаліся дзецьмі. Яны адразу ж абрушыліся на нас: «Глядзі, самалёт! Глядзі, лётчыцы!»

Колькі хвалюючых слоў было сказана на той лясной палянцы. Былі і слёзы радасці — мы іх тады не саромеліся.

Ніколі не забуду бабулю-беларуску, якая прынесла мне тады гладышык чарніц.

— Еш, дачушка. Няма чым больш пачаставаць...

А сама худая. Вопратка ледзь трымаецца. Рукі і босыя ногі патрэскаліся.

— Ды навошта ж мне... Дзякуй. Ты б сама, маці, з'ела. Нябось, столькі гора нацярпелася.

— Нацярпелася, дачушка, нацярпелася... Тры сыны на фронце ваююць... Можна, хто-небудзь ім гэтакаса, далёка ад маці, паспагадае...

Я не магла прагаварыць ні слова. Салёны камік падкаціўся да горла. Тры сыны на фронце... Мая мама сына ўжо не дачакаецца, ведала я. Невядома, ці дачакаецца дачку... А гэта старая жанчына?..

— Прыдуць сыны. Трэба чакаць. Вось даб'ём ворага... — я паказала на свой самалёт.

— Дабівайце, дзеткі, дабівайце праклятага хутчэй!

І мы біліся.

Пасля Беларусі была Варшава. Варшава ўзнагародзіла нас, савецкіх лётчыц, за сваё вызваленне медалем «Заслужана на полі бою»... Мы ведаем цану гэтаму медалю і даражым ім!

Затым была Германія. Перамогу мы святкавалі ў Берліне.

Ззаду застаўся вялікі і слаўны шлях. 24 тысячы баявых вылетаў, 23 дзяўчыны з нашага палка — Героі Савецкага Саюза!

...Не памятаю, хто з дзяўчат, здаецца, Оля Фецісава, прапанавала тады ў Берліне ў Дзень перамогі сустрэцца ўсім нам і пасля вайны. І мы сустракаемся. Штогод 2 мая і 8 лістапада ў Маскве, у 12 гадзін дня, у скверы Вялікага тэатра...

Мінула гэтулькі гадоў, многія з нас пасівелі ўжо, многія сталі не толькі мамамі, але і бабулямі... А ўсё роўна сустракаемся аднолькава: «Дзяўчаткі! Дзяўчаткі, прывітанне!»

Па-ранейшаму Еўдакія Давыдаўна Бяршанская «камандзірствуе» над намі, а Еўдакія Якаўлеўна Рачкевіч «камандзіруе»... Па-ранейшаму сур'ёзна і ласкава глядзіць на ўсіх нас Марыя Рунт — цяпер яна дацэнт кафедры літаратуры ў Куйбышаўскім педінстытуце. «Нашымі вучонамі» сталі і былы ад'ютант маёй эскадрыллі Ліда Нікалаева — выкладчык палітэканоміі ў Куйбышаўскім юрыдычным інстытуце і былы начальнік штаба Іра Ракавольская — цяпер фізік МДУ.

Па-ранейшаму, абняўшыся і не звяртаючы ўвагі на здзіўленыя позіркі, кружымся мы з Жэняй Гламаздзіной і Кацяй Рабавай (з якой мы паляталі таксама нямаля!).

— Дзяўчаткі, а памятаеце, як пад Магілёвам?..

— А як пад Бабруйскім...

— А памятаеце?.. А памятаеце?..

А потым мы збіраемся звычайна ў Еўдакіі Давыдаўны дома. І зноў успамінаем, успамінаем бясконца і, як дзяўчаты, дурзем, і рагочам, і плачам... І, вядома, спяваем. Нашы любімыя франтавыя:

«С берез неслышен, невесом
Спадает желтый лист.
Старинный вальс «Осенний
сон»

Играет гармонист»...

Як і тады, на фронце, голас Дзіны Нікулінай усё такі ж пяшчотны і шчыры. І сама Дзінка здаецца нам зусім маладой... І мы ўсе, падпарадкоўваючыся настрою песні, здаёмся самі сабе маладымі, дваццацігадовымі...

...І ўсё ж многія з нашых сябровак не прыходзяць на гэтую сустрэчу.

Не прыходзіць наша чарнавокая прыгажуня Галя Дакучовіч. Яна назаўсёды засталася ахоўваць спакой кубанскай зямлі...

Не прыходзяць Таня Макарава і Вера Белік — самая цяжкая наша страта. Яны былі так ужо блізка ад таго, каб убачыць шчасце перамогі і не убачылі яго — загінулі ў Польшчы. Пасмертна ім абедзвюм прысвоена званне Герояў Савецкага Саюза.

А ў Гродна, пад скромным абеліскам, ляжыць наша мілая, ласкавая Оля Санфірава. Ветэран палка, камандзір эскадрыллі, цудоўная лётчыца і адданы таварыш... Як яна любіла жыццё! Як яна верыла ў перамогу! І як марыла сустрэць таго адзінага, які застаўся б любімым на ўсё жыццё... Пра гэта марыла кожная з нас. Ды толькі не ўсім давалася сустрэць гэтае сваё дзявочае шчасце. Адны засталіся на ўсё жыццё салдацкімі ўдовамі, так і не абняўшы сваіх каханых. Другіх час і жыццё развялі з любімымі па розных дарогах. Трэція засталіся ляжаць у сырой зямлі...

Я не магу не сказаць пра гэта. Я не баюся засмуціць гэтым маіх чытачоў. Я прашу ўсіх: не абыходзьце раўнадушна салдацкіх магіл. У кожнай з іх пахавана сэрца, якое білася, хвалялася і радавалася, як і ваша ўласнае.

І заўсёды слаўце і ўпрыгожвайце жыццё. Гэта лепшы помнік загінуўшым.

1943 г. Тамань. Камандзір палка Еўдакія Давыдаўна Бяршанская ўручае ордэн Айчыннай вайны Н. В. Паповай.

Адна сямя

Вось яна, дружная сям'я. Злева направа: Ліда Кляшторная, Ліля Звёздачкіна, Ніна Камеўская, Мая Талкачова, Таня Асількова, Ала Маскалёва, Ліля Бандарэнка.
Фота А. Сасіноўскага.

На фотаздымку вы бачыце работніц нашай змены. Праўда, прыгожыя дзяўчаты? Яны прыгожыя не толькі тварам, але і сэрцамі, у іх залатыя рукі.

У нас на змене працуе 120 жанчын. У іх розныя прафесіі: снавальшчыцы, ткачыкі, прабіральшчыцы; і ўзрост розны, а вось адносіны да працы ва ўсіх аднолькавыя. Нездарма нашу змену называюць дружнай.

Дружна мы працуем, разам праводзім вольны час, жывём быццам адной вялікай сям'ёй. Радасць адной у нас становіцца радасцю ўсёй змены, гора сяброўкі — наша гора. Нядаўна мы згулялі вяселле ткачыкі Ліды Мішкурвай. Муж яе, Віктар, працуе на заводзе электравымяральных прыбораў. Трэба сказаць, што хлопец працавіты, харошы. Ён, як і Ліда, перадавік вытворчасці.

Па-сяброўску, шчыра мы спраўляем і акцыябрыны. Маладая ткачыха Ліда Жукоўская стала маці. У радзільным доме амаль усе пабывалі. А калі Ліда прыехала дахаты, сяброўкі наведалі маладую маці, павіншавалі з дачкой, зрабілі добры падарунак. Хто ведае, можа маладая пойдзе па дарозе маці і стане ткачыхай нашага камбіната. У нас на змене нямала выпадкаў, калі побач з маці працуе дачка. Напрыклад, Наталля Цітова — снавальшчыца, яе дачка Ліда — ткачыха. Нядаўна мы згулялі вяселле і Ліды Цітовай.

Наогул, вяселлі на камбінаце вельмі частая з'ява. Дзяўчаты ў нас прыгожыя, працавітыя, шчырыя. Не дарэмна наш камбінат першы ў рэспубліцы з гонарам носіць званне калектыву камуністычнай працы.

Мы працуем так, што кожны адчувае плячо сваёй сяброўкі. Не заўсёды машына хоча слухаць чалавека. Іншы раз гэта нават не залежыць ад таго, хто працуе на ёй. Машыны ў нас складаныя і разабрацца ва ўсіх вузлах не так лёгка. Калі чаго не ведае адна, на дапамогу прыходзіць тая, што працуе побач. Ліля Ганчарыкава і Эльвіра Радкевіч у гэтым паказваюць прыклад усёй змене. Яны абслугоўваюць

свае станкі калектывна. У іх даўно перастала існаваць уяўленне «твой станок», «мой станок». Ёсць толькі нашы станкі.

Работніцы змены няспынна павышаюць свой адукацыйны і прафесійны ўзровень. Той, хто не мае сярэдняй адукацыі, наведвае школу рабочай моладзі. Нямала і такіх, што ўжо закончылі школы, тэхнікумы. Таня Дубянец прыйшла на прадпрыемства вучаніцай, затым стала ткачыхай, а цяпер, закончыўшы завочна тэхнікум, працуе ўжо інструктарам вытворчага навучання. Амаль такі шлях прайшла і Эміля Шыхава. Пачынала вучаніцай, закончыла тэхнікум, цяпер працуе дыспетчарам. Ды і мая біяграфія мала чым адрозніваецца ад біяграфій сябровак. Восем гадоў таму назад, пасля сярэдняй школы, прыйшла на камбінат. Цяпер выпускнікі школ разам з атэстатам сталасці атрымліваюць і кваліфікацыйныя пасведчанні. У той час гэтага не было. Мне давялося пачынаць з вучаніцы. Папрацавала год, другі і адчула, што тых ведаў, якія атрымала ў школе, недастаткова, каб працаваць на сучасных і такіх разумных машынах. Трэба дасканала ведаць тэхніку. І захапілася вучобай. Паступіла завочна ў Маскоўскі інстытут тэкстыльнай прамысловасці. Сёлета здаю дзяржаўныя экзамены, а неўзабаве атрымаю дыплом інжынера.

Трэба адзначыць, што дырэцыя камбіната клапаціцца аб вучобе рабочых. У нас працуюць падрыхтоўчыя курсы для паступаючых у вуз. Па пецёўках прадпрыемства шмат хто вучыцца ў інстытутах Масквы і Ленінграда.

Вучоба — аснова поспехаў. Наша змена працуе без браку. Звыш 97 працэнтаў прадукцыі выпускаем першым гатункам. Некаторыя работніцы дабіліся такой высокай прадукцыйнасці, што яна з'яўляецца найвышэйшай у Савецкім Саюзе для гэтых марак станкоў. Мы абавязаліся к канцу ся-

мігодкі ўсю прадукцыю выпускаць першым гатункам. Ужо сёння на кожным кроку можна бачыць заклікі: «Толькі першым гатункам», «Сёння перадавік той, хто выпускае толькі першагатунковую прадукцыю».

У канцы мінулага года наша змена выступіла ініцыятарам павышэння норм выпрацоўкі. Многія сцвярджалі, маўляў, гэта немагчыма, з машыны не выціснеш больш таго, што прадугледжана тэхналагічна абгрунтаванымі нормамі. Мы не пагадзіліся са скептыкамі. І правільна зрабілі. Прайшло два месяцы, і змена новых норм пачала перавыконваць на 103—105 працэнтаў. Калі падлічыць, што дало гэта прадпрыемству, дык смела можна сказаць — сотні тысяч рублёў эканоміі ў год.

Вялікую эканомію і, можна сказаць, прастору творчай фантазіі мастакоў дае выпуск асіметрычнага дывана на аксмінерскім станку. Да гэтага часу свет яшчэ не ведаў такіх цудаў.

Нашы работніцы ўмеюць працаваць, умеюць культурна і весела праводзіць вольны час. У нас стала традыцыяй у выхадныя дні наладжваць спартыўныя гульні, вечары мастацкай самадзейнасці. Зімой часта робім лыжныя вылазкі, летам ходзім на пляж, арганізуем калектывныя паездкі па грыбы. Мы не прапускаем ніводнага кінафільма, часта наведваем тэатр. Абедзеныя перапынкі звычайна ператвараюцца ў своеасаблівыя дыспуты. Колькі размоў тут, колькі цікавых думак выказваюць работніцы! Шкада, што кінаработнікі, артысты не арганізуюць з намі сустрэч. Мне здаецца, гэта было б карысна і ім, і нам.

Наша змена носіць ганаровае званне калектыву камуністычнай працы і высокай культуры. Грудзі кожнай работніцы ўпрыгожвае значок ударніка камуністычнай працы. А гэта нас абавязвае няспынна крочыць наперад.

Мая ТАЛКАЧОВА,
майстар змены Віцебскага дыванавага камбіната.

Фота І. Стэца.

ДРУГАЯ СУСТРЭЧА

Здаецца, толькі ўчора мы знаёміліся з гэтай шэравокай дзяўчынай. А прайшло ўжо больш года. Першая сустрэча з ёю адбылася ў дні падрыхтоўкі да выбараў у Вярхоўны Савет рэспублікі. Тады ў ліку лепшых народ назваў і яе імя — Алены Лазарэнка, ткачыні Мінскага тонкасуконнага камбіната. Такі гонар быў аказан дзяўчыне не дарэмна: яна пачала вялікі паход за тое, каб на прадпрыемствах хутчэй асвойвалі новыя вырабы, каб гэтыя вырабы сталі больш таннымі, лепшымі. Чаму гэта зацікавіла простую ткачыню? Таму што яна вырасла і выходзілася ў сацыялістычнай краіне, ёй блізкія агульнадзяржаўныя задачы.

Зараз не толькі на прадпрыемствах Беларусі, а па ўсёй краіне перадавікі падхапілі пачын мінскай ткачыні.

Магчыма, многія бачылі тканіны розных колераў для спадніц, аздобленыя беларускім арнамантам? Яны радуюць вока, ствараюць цудоўны веснавы настрой. А ці спадабалася вам «Мінчанка» — тканіна для паліто ў буйную клетку? Добра выглядаюць веснавыя паліто з гэтай тканіны. Дзяўчатам, бадай, ужо прыйшла на густу «Паўлінка» — паўбаваўняная тканіна для сукенкі. Калі вы ўбачыце іх на прылаўках магазінаў, ведайце — гэта Алена Лазарэнка і яе сяброўкі паклапаціліся, каб хутчэй можна было набыць такія тканіны. Яны пачалі вырабляць іх раней тэрміну, які быў дадзены для асваення.

У рабоце Алены Лазарэнка ёсць адметная рыса: колькі б метраў тканіны яна ні вырабіла — усе яны першага гатунку.

Мінскую ткачыню часта запрашаюць да сябе ў госці сяброўкі з прадпрыемстваў Масквы, Ленінграда, Прыбалтыкі. Выязджала яна і ў Бранск, Клінцы, Краснадар і г. д. Усюды ў яе пытаюцца, як яна працуе, як дамагаецца высокай якасці, як паспявае за кароткі тэрмін асвойваць новы асартымент. І ўсюды беларуская дзяўчына з ахвотай перадае набыты вопыт і ўсюды поруч з ёю ідзе добрая слава аб калектыве мінскіх ткачоў, слава аб роднай Беларусі!

Шматлікія паездкі не перашкаджаюць дзяўчыне працаваць і вучыцца. Алена ўжо скончыла 10 класаў вячэрняй школы і зараз займаецца завочна на першым курсе Маскоўскага тэкстыльнага інстытута.

— Запомнілася мне, — успамінае Алена, — сустрэча з вопытнай ткачыхай ленінградскай фабрыкі імя Тэльмана Надзеяй Аляксандраўнай Бас. Трыццаць год працуе яна на фабрыцы, трыццаць год ходзіць у перадавіках. Зараз мы з ёй саборнічаем.

Пачын Лазарэнка падхоплены не толькі ў тэкстыльнай прамысловасці, а ўжо ў многіх іншых галінах. У гэтым яго жыццёвасць.

Паглядзіце на здымак — весела ўсміхаецца Алена Лазарэнка. Можна не толькі сваім вытворчым поспехам, можна таму, што нядаўна ў яе жыцці адбылася вялікая падзея — яна адсвяткавала сваё вяселле. Дазвольце пазнаёміць вас з новым прозвішчам Алены — цяпер яна Алена Лешчанка.

ГОД БУДЗЕ БАГАТЫМ

Добра пачаўся гэты год. Уласна кажучы, добры пачатак яго быў падрыхтаваны снежаньскім Пленумам Цэнтральнага Камітэта КПСС. Мы, работнікі сельскай гаспадаркі, адчулі ў прынятых Пленумам рашэннях вельмі вялікую дапамогу з боку партыі і дзяржавы. Цяжка пераацаніць усе даброты, якія прынясе хімізацыя земляробству і жывёлагадоўлі. У нас ужо цяпер знаходзяць шырокае прымяненне хімічныя прэпараты.

На нашых фермах наладжана дражджаванне грубых кармоў. У рацыёны буйной рагатай жывёлы дадаём карбамідную соль (мачавіну).

Што гэта дае?

На фермах увесь час растуць надоі малака. У мінулым годзе атрымалі ў разліку на сто гектараў зямель 384 цэнтнеры малака, а сёлета атрымалі значна больш. У ранейшыя гады мы чакалі прыходу вясны, як выратавальніцы, радаваліся, калі ўдавалася на дзень раней выгнаць жывёлу на пашу. Цяпер і без травы пракормім жывёлу да лета.

Наша ўпэўненасць у новых поспехах грунтуецца на рашэннях лютаўскага Пленума ЦК КПСС, якія развязалі ініцыятыву працаўнікоў вёскі, далі магчымасць ім самім з найбольшай выгадай весці гаспадарку. Многае, што раней нам перашкаджала прывесці ў рух рэзервы сацыялістычнай гаспадаркі, ліквідавана.

Як было раней? Кожны наш крок рэгламентаваўся зверху. Мінулай восенню на фермах саўгаса кармілася дзесяткі два кароў, якія давалі малако не літрамі, а шклянкамі. Некаторыя з іх даіліся на адзін сасок. лепш было прадаць іх на мяса. Тым больш, што ўкормленасць іх была добрая. Ды дзе там, не дазвалялі. Маўляў, тады план па пагалоўю не будзе выкананы. А каму, скажыце, калі ласка, патрэбна такое пагалоўе, якое толькі кармы паядае, а прадуктаў не дае?

Да вясны мы ўсё ж пазбавіліся ад гэтых кароў. І што ж? Дойны статак паменшыўся на 50 галоў у параўнанні з вясной мінулага года, а малака атрымліваем больш.

Асабліва хваравіта адбіваліся на справе патрабавання пашыраць пасевы кукурузы. У нас у саўгасе няма чалавека, які б дрэнна гаварыў пра кукурузу. Гэта вельмі добрая і патрэбная культура, але вялікія плошчы пасеваў кукурузы патрабавалі вялікай колькасці ўгнаенняў, іх не хапала. У выніку ўраджай атрымлівалі нізкі.

Гэтым, аднак, не абмяжоўваецца шкода ад неразумнага падыходу да ўкаранення кукурузы. Імкнучыся як мага лепш угноіць пад яе зямлю, мы абкрадвалі іншыя культуры, не давалі ім неабходнай колькасці ўгнаенняў і атрымлівалі невысокія ўраджай. У мінулым годзе сабралі збожжавых па 11,7 і бульбы па 84,5 цэнтнера з гектара.

Да лютаўскага Пленума ЦК КПСС

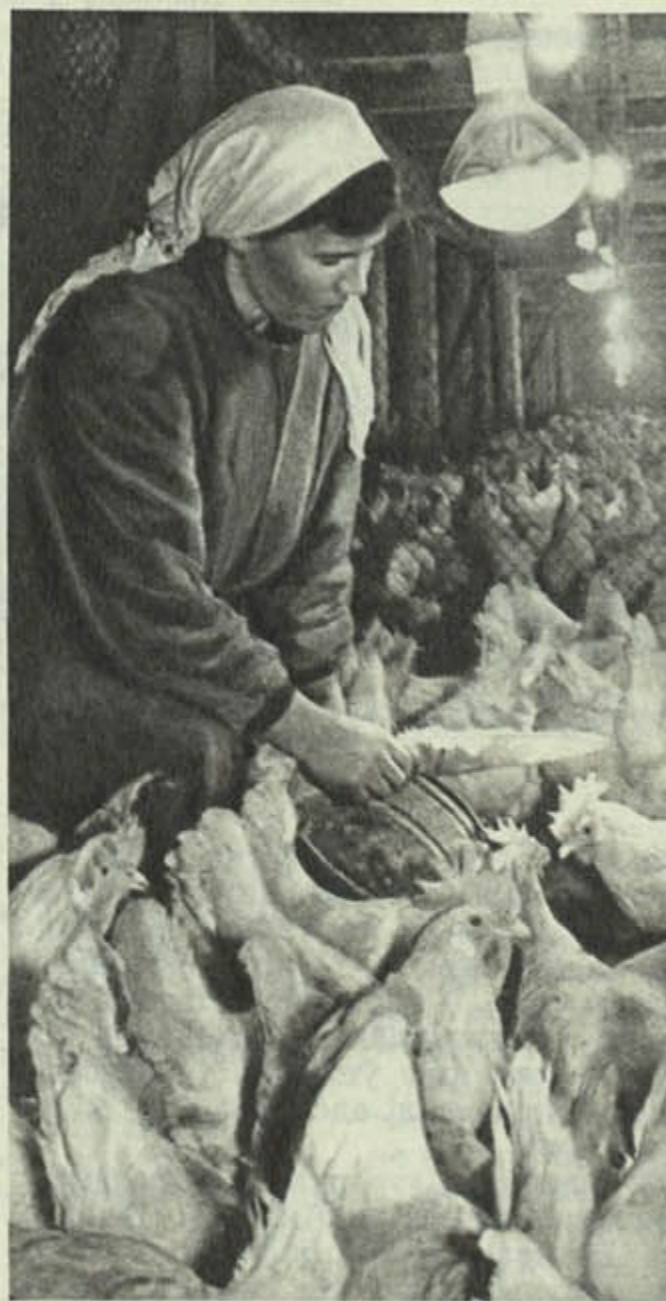
апошнія слова ў планаванні вытворчасці заставалася за ўпраўленнем. Вось яно і дзейнічала, прымушала нас па тры-чатыры разы перарабляць планы, пакуль не дабівалася свайго. Іншая справа цяпер. Апошнія слова, як указана ў пастанове ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР, у пытаннях планавання застаецца за кіраўнікамі гаспадаркі.

Мы ўжо адчуваем дабратворны ўплыў партыйных рашэнняў. Гэтай вясной нам ніхто не перашкодзіў прыняць такую структуру пасеваў, якая дыктуецца патрэбамі вытворчасці. Збожжавымі занялі больш палавіны ворыва. Хапае зямлі і пад бульбу і пад кармавыя культуры. Кукурузы сеём каля 200 гектараў. Як бачыце, дарэмна баяліся некаторыя прыхільнікі кукурузы, што без іх націску ніхто кукурузу сеяць не будзе.

Праўда, мы зоймем пад кукурузу на 80 гектараў зямлі менш, чым летась. Затое адвялі пад яе самыя лепшыя ўчасткі, добра іх угноілі. Наладзім клопатлівы догляд пасеваў і атрымаем па 250—300 цэнтнераў зямлянай масы з гектара.

Наогул, плануючы пасевы, мы імкнемся вырошчваць такія культуры і ў такіх колькасцях, каб найбольш поўна задаволіць патрэбы галоўных галін жывёлагадоўлі, па якіх саўгас

Так пачынаецца раніца ў Надзеі Пранюк.

У дырэктара саўгаса Тамары Аляксандраўны Лагуновай (злева) шмат спраў і да эканаміста Галіны Канстанцінаўны Філінай.

спецыялізуецца. Гэта птушкагадоўля і малочная жывёлагадоўля.

Вядучай галіной з'яўляецца птушкагадоўля. Сюды накіроўваем большую частку капіталаўкладанняў. Сёлета ўвядзём у эксплуатацыю дадаткова два шырокагабарытныя птушнікі. Вытворчае ўпраўленне зацвердзіла план—давесці ў гэтым годзе пагалоўе птушкі да 50 тысяч, у тым ліку курэй-нясушак—да 40 тысяч. Гэты план намога адстаў ад тэмпаў развіцця птушкагадоўлі ў саўгасе. Мы ўжо ў мінулым годзе мелі 38 тысяч нясушак і прадалі жыхарам Мінска 3524 тысячы яек. І сабекошт дзесятка яек складаў 52 капейкі. Цяпер ён будзе не вышэй, а магчыма і крыху знізіцца.

З нашага саўгаса яйкі ідуць непа-срэдна ў магазіны, мінаючы пасрэдніка, якім раней былі халадзільнікі. Яны паступаюць да пакупнікоў больш свежымі. Апрача таго, знізіліся накладныя выдаткі. Думаецца, што калі б усе птушкагадоўчыя гаспадаркі дабіліся рэзкага зніжэння сабекошту яек, то ўрад атрымаў бы магчымасць знізіць на іх закупачныя і рознічныя цэны. Гэта было б добрым падарункам гарадскім працаўнікам.

Ёсць у нас вялікія рэзервы павелічэння вытворчасці і зніжэння сабекошту малака. Я маю на ўвазе не толькі работу па паляпшэнню пародных якасцей жывёлы і іншыя заатэхнічныя мерапрыемствы. Выпраўленне недахопаў у планаванні сельскай гаспадаркі стварае магчымасці лепш арганізаваць малочную жывёлагадоўлю.

Даўно ў нас ідзе размова аб тым, што ў прыгарадных саўгасах не трэба весці адкорм жывёлы на мяса. Пры спецыялізацыі нас вызвалілі ад адкорму свіней і, вядома, правільна зрабілі. Але трэба ісці далей па шляху паглыблення спецыялізацыі. Падлікі паказваюць, што нам няма сэнсу трымаць мясную буйнарагатую жывёлу і тым больш маладняк, зняты з кантракцыі ў рабочых і служачых.

Чалавек ідзе сваёй

Працоўны дзень толькі пачынаўся. Хоць у канцылярыі было насцеж расчынена акно, у пакоі пахла тытунём. Пакуль старшыня даваў нарад, мужчыны пыхцелі цыгаркамі.

Дагэтуль Рэня ніколі не хадзіла на ранішнія зборышчы ў кантору, а сёння яе штосьці пацягнула туды. Маці, якая прывыкла бачыць дачку пад рукою, тупала каля печы і незадаволена бубніла:

— Пайшла і села. Хоць бы курам зярнят жменю сыпанула, свінні ў хляве пішчаць.

Яна падыходзіла да акна, глядзела на вуліцу і зноў прадаўжалася:

— Дзесяць гадоў вучылі, а памагаць маці не навучылі.

Але ў маці не было злосці. Наадварот, радавалася са сваёй дачкі. Учора Рэня прыйшла са школы і прынесла атэстат сталасці. Цяпер перад ёю раскрыты шырокія далі навукі. Маці яшчэ не пытала, куды думае дачка падацца, але сама ўжо намячала шлях: «За дакторку паслаць, ці што?» І тут жа фантазія малявала ёй розныя карціны. Яна бачыла дачку ў халаце і беласнежным каўпаку ў амбулаторыі, і хворых, якія сан-

ліва чакалі прыёму. Падабаецца маці прафесія доктара. Але вось толькі гэтыя турботы! І ў снег, і ў дождж, і ў холад ідуць людзі да доктара. І не адмовіш ім. Маці робіцца шкада свайго дзіцяці. Гэтулькі трэба вучыцца, каб потым увесць час жыцця на калёсах. І тут яна падбірае другую прафесію дачцэ. «А што, каб за настаўніцу ёй падацца? Заўсёды ў цяпле. Адвучыла дзяцей і дома». Ой, як хочацца ў гэту хвіліну падзяліцца з Рэняй сваімі марамі. Падумаць трэба і аб пакупках. Як-нітак, а ў інстытуце не ўсё тое апра-неш, што дома. Трэба, каб і модна было і прыгожа...

Рэня сядзела ў куце за сталом у чаканні, калі закончыцца нарада і яна зможа пагаварыць са старшынёй сам-насам.

Старшыня заўважыў дзяўчыну і дабрадушна спытаў:

— Па даведку прыйшла?

— Дык у які думаеш інстытут паступаць?— у сваю чаргу запытаў брыгадзір.

— У Замастоцкую акадэмію,— засмяялася Рэня і ўжо сур'ёзна: — у механізатары хачу падацца.

Старшыня гэта прыняў за жарт. Дагэтуль ніхто не заста-

ваўся ў калгасе з атэстатам сталасці. А яшчэ больш дзіўна — дзяўчына хоча стаць механізатарам.

— Ты не жартуй, Рэня, нядрэнна было б, каб ты засталася ў калгасе. У канцылярыю работнік трэба. А праз год за бухгалтара пашлем вучыцца.

Але гэта быў не жарт. Той жа раніцай Рэня саяла каля «ДТ-54» і гутарыла з Міхаілам Лядзенкам. Міхаіл — лепшы трактарыст калгаса. Ён любіць сваю прафесію і паважае людзей працы, асабліва механізатараў.

— Я сабе ў напарнікі хлопца знайду,— не хаваючы антыпатыі да механізатараў жаночага роду, гаварыў Лядзенка.— Граматы ў цябе хапае. У кладоўку ідзі, а калі ўжо надта падабаецца працаваць, даяркай станавіся.

Рэня, заўсёды спакойная і ўраўнаважаная, не вытрывала:

— Сонца на абед хіліць, а ты ўсё каля трактара пэчкаешся. Заводзь і паехалі.

Яна села на сядло прычэпшчыка ўпэўнена і цвёрда. Здавалася, што яна не навічок у гэтай справе. Гэтая ўпэўненасць спадабалася Міхаілу. Ён дастаў

Першы выезд у поле Рэні Казіміравай.

Паколькі саўгас спецыялізуецца на вытворчасці малака, то ў нас пераважную частку пагалоўя жывёлы павінны складаць каровы. З атрыманага прыплоду мы адбіралі б толькі цялушак, прыгодных для папаўнення асноўнага статка, а ўвесь астатні маладняк перадавалі ў гаспадаркі, якія спецыялізуюцца на вытворчасці ялавічыны. Трэба спадзявацца, што так будзе наладжана справа ў бліжэйшы час. Вялікую ад гэтага карысць атрымае дзяржава.

Добры сёлетні год у сельскай гаспадарцы. Да такой думкі прыходзяць усе нашы спецыялісты і рабочыя. Гэта ўзнімае калектыў, натхняе яго на старанную працу. Кожны пасля лютаўскага Пленума адчуў высокую адказнасць за даручаную яму справу. У дні падрыхтоўкі да вясны да мяне, да агранома, заатэхніка, у партком прыходзілі камуністы, брыгадзіры, рабочыя са сваімі меркаваннямі, прапановамі, заўвагамі. Размова ішла аб разумным выкарыстанні зямлі, аб лепшай арганізацыі работ у брыгадах і на фермах.

Шырока размахнуліся нашы птушніцы Ганна Вашкевіч, Марыя Міткевіч, Надзея Пранюк, Юзэфа Мілер, Тамара Ліхтаровіч. Яны задумалі сёлета выйсці па ўсіх паказчыках на адно з першых месцаў у рэспубліцы.

Лепшыя даяркі саўгаса (злева направа): Ольга Лантасова, Валянціна Грузд, Яніна Каралько, Ганна Зінчанка і Ольга Белабародая.

Фота П. Нікіціна.

Цяжкая задача. Па сутнасці ж мы толькі пачалі сур'ёзна займацца птушкагадоўляй. Але па тэмпах развіцця ўжо наступаем на пяты перадавым гаспадаркам. Спадзяёмся, што нашы птушніцы ажыццёвяць сваю задуму. Вельмі ўжо яны ўпартыя і настойлівыя, не прывыклі адступаць ад дадзенага слова.

Запомнілася гутарка з брыгадзірам Цянскай брыгады Антонам Іванавічам Радзевічам. Пагаварылі з ім аб справах, вырашылі ўсе пытанні і, ужо збіраючыся адыходзіць, ён заўважыў:

— Быў бы торф, можна было б яшчэ тон дзвесце кампостаў нарыхтаваць.

— Скірнічаеш,— кажу яму,— ужо і так па 25 тон на гектар вывез.

А ў душы радуся. Паболей такой прагнасці. Ад яе справе карысць. І няма недахопу ў такіх людзях, энергічных, умелых, прагных да работы. Адсюль і ўпэўненасць — будзе сёлетні год багатым.

Тамара Аляксандраўна ЛАГУНОВА, дырэктар саўгаса «Большавік».

Мінскае вытворчае ўпраўленне.

Дарогай

з кішэні сурамець для заводкі трактара і ўжо мякка, з клопатам у голасе сказаў:

— Глядзі, каб не зачалася спадніцай, а то, як бачыш, пад плугамі будзеш.

Доўгія веснавыя дні. Але ў працы яны праходзяць неўзапетку. Рэня ўвіхалася на плугах, а ў вольную часіну «абмацвала» машыну. Шмат дзяўчына прыносіла клопатаў Лядзенку. Той спыніць у баразне машыну, каб адпачыць хвіліну, а яна да яго са сваімі «што?» ды «чаму?». Пазней сталі на рамонт. Рэня сваімі рукамі прамыла ўсе шрубачкі і болцікі і зноў з адным і тым жа: «Як гэта называецца? А куды ставіцца?» Закручвае шрубу і зноў пытанні. А калі закончылі зборку трактара, Рэня села за руль і загадала:

— Вучы, Міхаіл, вадзіцы!

Зіма ў той год прыйшла нечакана і адразу паказала свой характар. Заспявалі на слухах правады, нудна загуло ў камінах. Мароз размаляваў вокны сялянскіх хат. У такі час чалавека цягне на печ. Нядрэнна прыхіліцца плячыма да цёплага коміна і, паставіўшы босыя ногі на пячолку, чытаць газету ці проста пусціцца ў роздум. Але Рэні не было на гэта часу. Вечарамі на курсах трактарыстаў слухала выкладчыкаў, а днём самастойна разбіралася ў схемах вузлоў складанай машыны.

Трэці год ужо Рэня Казімірава працуе трактарысткай. Здаецца, няма ніводнага кавалачка зямлі ў калгасе «Замасточча», дзе не прайшоў бы яе трактар. Дзень і ноч машына роўна гудзе за ваколіцай. Следам за трактарам сцэлецца чорная стужка ўзаранай зямлі.

Ноччу працаваць лягчэй. Сонца не паліць, не так хутка адольвае стома. Серабрысты сноп святла рэжа цемру, а матор гучыць раўнамерна, працяжна.

Калгас «Замасточча» адносіцца да ліку тых гаспадарак, якія толькі што сталі на ногі і набіраюць тэмпу.

Інтэнсіфікацыя сельскай гаспадаркі, пра якую ішла гутарка на студзеньскім пленуме ЦК КПБ, хімізацыя ўсіх галін вытворчасці прымусілі сур'ёзна задумацца і замасточкіх хлеба-робаў. Збожжа — аснова багацця. Будзе хлеб — будзе мала-

ко, сала, мяса. Без высокіх ураджаяў не падымеш гаспадарку.

Зіма прайшла ў напружанай працы. Перш-наперш арганізавалі вытворчасць угнаенняў. Нарыхтаваная летам тарфакрошка ідзе на подсціл жывёле, а затым у сумесі з гноем кампастуецца ў вялікія бурты на палях. Па метаду акадэміка Лысенкі ў кампосты дабаўляюцца мінеральныя ўгнаенні: суперфасфат, калійная соль і мікраэлементы, якія неабходны для хуткага росту раслін. Па сваёй эфектыўнасці такія сумесі ў некалькі разоў лепшыя за гной. Дастаткова ўнесці ў глебу 10 тон, каб атрымаць не 8 цэнтнераў з гектара, а 18—20.

Калі чалавек упэўнен, што праца яго не прападзе марна, яму працуецца спарней. Рэня паварочвае галаву і любуецца чорным адлівам зямлі, якая няспынна ўецца пад плугамі. За пералескам, нібы воўчыя вочы, свецяць агеньчыкі. З-за гулу трактара нічога не чуваць. Але Рэня ведае, што там, каля чыгункі, працуе Міхаіл Лядзенка, яе настаўнік, з якім яна цяпер спаборнічае.

Над кабінай павіс месяц. Трактар няспынна снуе ўздоўж поля, а Млечны шлях, які сярэбранай паласой рэжа неба, меціць дарогу, каб не збочыла дзяўчына ў цемры ночы. Калі трактар робіць паварот і лёгкі майскі вецер ласкава казыча твар, Рэня чуе пах узаранай зямлі. Веснавая зямля пахне боханам хлеба, які толькі што дастала маці з печы і пырснула вадою на скарынку, што блішчыць, як люстэрка.

Рэня думае пра хлеб. Вось тут, дзе сёння яна працуе, праз які тыдзень у зямлю ляжа залатое зерне. Спачатку яно нясмела выкіне зялёны лісток, а ўлетку зазвініць буйным коласам, каб зноў вярнуцца ў калгасны свіран ужо залатой ракою. Дзяўчына робіць яшчэ разварот і ля дарогі спыняе трактар. Яна не глушыць матор. Хутка прыйдзе напарнік, і яна, як эстафету, перадае рычагі машыны свайму сябру.

Рэня слухае музыку вясенняй раніцы, і сэрца поўніцца прагай жыцця. Ноч адпрацавала і ніякай стомы. Мо гэта маладосць, а можа любоў да працы цудадзейна ўплывае на чалавека.

У яе нарадзілася думка працаваць не пакідаючы баразны.

— Я самая багатая бабуля, — смеецца Марыя Міхайлаўна, — упэўнена, ні ў кога няма гэтулькі цудоўных унукаў. Адна з унучак — Алачка — жыве ў Ленінградзе. З ёю і яе мамай Таісіяй Чарнышовай, былой выхаванкай дзіцячага дома, Марыя Міхайлаўна і сустрэлася ў горадзе-героі.

ПРЫВІТАННЕ, МАМА!

Я не памятаю сваёй маці. Яна памёрла ў суровым вайнным 1942 годзе.

Пазней, у дзіцячым доме, я, прызнацца, вельмі зайздросціў старэйшым дзецям. І асабліва Віцьку Яфімаву. Ён не толькі добра памятаў сваю маці, у яго была нават яе фатаграфія. Картку ён заўсёды насіў з сабой, у нагруднай кішэні.

Бывала, зімой, пасля вчэры, усе выхаванцы збіраліся ў спальні, ля печы. Першая пасляваенная зіма была на рэдкасць суровая. Цёплага адзення ў нас тады яшчэ не было. Таму са сталавай усе бягом імчаліся ў спальню, да печы. Тут цёпла і неяк па-казачнаму ўтульна. У пакоі паўзмрок, на сцяне супраць печы мільгаюць нашы цені, такія вялікія, смешныя...

Мы сядзелі, глядзелі, як агонь прагна ліжа дровы, і марылі пра вясну, пра цёплыя, сонечныя дні. Непрыкметна размова заходзіла пра дом, пра маці. І тады Віцька даставаў запаветную фатаграфію. Мы ўжо не раз бачылі яе. Але кожнаму хацелася зноў і зноў патрымаць у руках гэты партрэт, які стаў дарагім для ўсіх нас.

...Уначы не спалася. Я доўга варочаўся, потым з галавой накрываўся коўдрай і спрабаваў хоць бы ў думках уявіць сваю маці. І не мог.

Ішлі гады. Прытупляўся хлапечы боль па мацярынскай ласцы, забывалася вайна, бамбёжкі. І мы ўжо не ўздрыгвалі, калі ў небе раптам чуўся гул самалётаў. Мы

На першы погляд простая прапанова, але яна сэканоміць два-тры дні на веснавай сяўбе. А гэта вялікая справа.

Маці даўно ўжо змірылася з тым, што яе Рэня не доктар і не настаўніца. Яна разумее сэрца дачкі. Чалавек пайшоў сваёй дарогай, палюбіў зямлю. Не кожны гэта ўмее, як не кожны ўмее іграць на скрыпцы ці маляваць карціны. Рэню паважа-

юць людзі. Мусіць, таму і выбралі яе сваім дэпутатам. А што датычыць навукі, дык Рэня не адстае ад жыцця, кожную вольную хвіліну праводзіць за кнігай. Ды хіба ёй позна вучыцца. Абы жаданне. У любы інстытут паступіць такая дзяўчына.

Мікола СЕРГІЕВІЧ

Калгас «Замасточча»
Віцебскага раёна.

выбігалі з класа і доўга з зайздасцю глядзелі ім услед. Юнацтва клікала і нас у неба. Чамусьці мы ўсе марылі стаць лётчыкамі. У класе нас, выхаванцаў дзіцячага дома, было ўсяго трое. І стары настаўнік рускай літаратуры ўжо загадзя ведаў, што тры сачыненні на вольную тэму будуць абавязкова напісаны пра лётчыкаў. Але аднойчы ён захварэў, і ў клас прыйшла новая, маладая настаўніца. Яна прапанавала нам напісаць сачыненне — «Мая мама». І вось тут, прызнацца, мы разгубіліся...

Тады я так і не змог яго напісаць.

Але вось цяпер я напісаў бы гэта сачыненне. І гэта быў бы расказ пра подзвіг прастай савецкай жанчыны, расказ пра Марыю Міхайлаўну Сянкевіч.

...Яна не любіць успамінаць тыя гады. Гэта цяжка нават зараз, калі мінула гэтулькі часу...

...Загінуў муж. Памёр сын. Два дні ён трыніў, патрэсканымі ад гарачкі губамі шаптаў:

— Піць, піць...

Яна аддала б усё за маленькую бутэлку з лекамі, за шклянку малака. Нічога не пашкадавала б, каб выратаваць адзінага сына. Але хіба дастанеш малака ў атрадзе, блакіраваным гітлераўцамі ў багністым балодзе, глухім лясным гушчары?

На світанні сын памёр. Яна сама пахавала яго. Люта хвастаў дождж. Вечер звярэў, завываючы ў верхавінах соснаў. А яна ўсё не адыходзіла ад дарагога сэрцу грудка, сядзела, кусаючы губы, каб не закрычаць, папракала сябе: «Не зберагла, сыноч, сыночак!.. Як жа гэта я так...»

Бяссоннымі ночамі яе адольвалі горкія, страшныя думкі: «Навошта жыць? Дзеся чаго? Жыць абы жыць? Не!..»

І тады яна вырашыла аддаць сябе дзецям. Тым дзецям, у якіх (як і ў самой) страшэнная вайна адабрала ўсё: у яе — мужа, сына, а ў іх — маці, бацькоў. Яна паклялася зрабіць усё, каб гэтыя дзеці не ведалі, што значыць горкае слова — «сірата».

...10 снежня 1943 года Марыя Міхайлаўна напісала першы загад па дзіцячаму дому. Яго арганізавалі самі партызаны адразу ж пасля злучэння з перадавымі часцямі Савецкай Арміі. Першых выхаванцаў Лёзненскага дзіцячага дома прывезлі проста з лесу. Гэта былі дзеці партызан, што загінулі ў баях. Маленькую Надзею Каўрыжную знайшлі ў густым ельніку, дзе былі расстраляны фашыстамі жыхары цэлай вёскі.

Вось такім дзецям Марыя Міхайлаўна і стала ласкавай маці, строгай, але добрай выхавальніцай. На яе плечы ляглі ўсе клопаты пра іх. Трэба было дзяцей накарміць, памыць, апрануць. Дзе ўзяць коўдры, муку, бульбу? Яна сама магла галадаць і дзень і два. А дзеці? Ім не скажаш:

— Пацярпіце. Хлеба няма.

І яна ішла па спаленых вёсках, заходзіла ў зямлянкі, расказвала пра дзяцей-сірот людзям. І тыя дзяліліся апошнім.

Начамі разам з выхавальніцай Ольгай Пятроўнай Смятанінай, такой жа асірацелай жанчынай, яна круціла цяжкія жорны, каб на світанні зварыць выхаванцам жытнюю поліўку. Трэба было яшчэ паспець добра памыць уноў прыбыўшых дзяцей. Колькасць выхаванцаў расла літаральна з кожным днём. У Лёзна тады быў першы і пакуль адзіны дзіцячы дом на вызваленай тэрыторыі Беларусі. Лінія фронту праходзіла ўсяго толькі ў сарака кіламетрах. Ішлі цяжкія баі. Здавалася б, калі ўжо тут думаць пра дзяцей аглухлым ад няспынных бамбёжак камандзірам часцей. Але яны знаходзілі час і на гэта. Армейцы перадалі дзецям дзве машыны бялізны, шынялёў, бінтоў, лекаў. А аднойчы ў распараджэнне Марыі Міхайлаўны на 2 гадзіны далі нават танк «Т-34».

Здарылася гэта ў адну з асабліва заврушных зімовых начэй. Старая палутарка, на якой дырэктар везла хлеб у дзіцячы дом, безнадзейна засела ў сумётах. Што рабіць? Доўга не раздумваючы, жанчына кінулася насустрач танкам, што з грукатам ішлі па шашы.

1946 год. Марыя Міхайлаўна з групай першых выхаванцаў. Яны яшчэ апрануты ў шынялі, на галовах — армейскія шапкі-вушанкі.
— Дарагія мае салдацікі! — так з любасцю называла тады іх Марыя Міхайлаўна.

Маёр — камандзір калоны — слухаў яе блытаны расказ, а сам увесь час глядзеў на цыферблат гадзінніка.

— Хлеб, кажаце, у кузаве? Ну дык што?! Мы спяшаемся. Загад!.. Што, што? Хлеб для выхаванцаў дзіцячага дома?.. Так, гэта правільна — на аўтамашыне зараз да лёка не паедзеш... Эх, была ні была! Грузіце хлеб у танк!

Танк, які з грукатам уварваўся ўначы ў пасёлак, падняў на ногі ўсіх жыхароў. Перапалох быў немалы. Думалі, што фашысты зноў гасцямі няпрошанымі завіталі. Прачнуліся і дзеці. Самыя старэйшыя выбеглі на вуліцу, пачалі памагаць танкістам пераносіць прадукты ў кладовку.

— Дружныя ў вас рабаты! — заўважыў маёр.

Развітваючыся, ён моцна паціснуў Марыі Міхайлаўне руку, сказаў:

— Харошая, добрая вы жанчына. Упэўнен, што вашы выхаванцы вырастуць сапраўднымі грамадзянамі нашай Радзімы.

З таго часу мінула дваццаць гадоў. І ўсё гэтыя гады Марыя Міхайлаўна нязменна працуе дырэктарам дзіцячага дома. Яе першыя выхаванцы ўжо даўно сталі дарослымі, але яна па-ранейшаму ласкава называе іх:

— Мае дзеці!.. Вось атрымала пісьмо ад Марыі Сакаловай. Настаўніца, працуе ў Мядзельскім раёне. Тамара Аляксандрава — завуч Тамашэўскага дзіцячага дома. Каця Святчанка — урач, Надзея Каўрыжная — лепшы майстар на хлебазабудзе. Прыехала я ў Ленінград, ну і, вядома, зайшла на гэты завод. Дужа прыемна было мне і радасна, калі на Дошцы гонару ўбачыла фатаграфію і маёй Надзеі.

...Недалёка ад Оршы ёсць маленькі паўстанак. Выйдзе з пезда і адразу ж за чыгуначным палатном, на ўзлеску вас сустрэне сцяжынка, якая і прывядзе проста ў Хлусаўскі дашкольны дзіцячы дом. Кожнай раніцы паштальён прыносіць сюды кучу пісьмаў:

— Гэта вам, Марыя Міхайлаўна.

На канвертах стаяць штэмпелі самых розных гарадоў, вёсак, пасёлкаў. Але ўсё пісьмы пачынаюцца аднымі і тымі ж словамі:

— Прывітанне, мама!

...Звычайна пра нас, выхаванцаў дзіцячых дамоў, гавораць: «Іх выхавала Радзіма!» Але для мяне велізарнае, свяшчэннае слова «Радзіма» — гэта партрэт Ільіча ў нашым класе, гэта бярозка, што расла пад акном спальні, гэта дырэктар майго роднага дзіцячага дома, камуніст Захар Ошаравіч Зімак, гэта і вашы рукі, Марыя Міхайлаўна, добрыя, ласкавыя рукі маці.

М. СОКАЛАЎ,

былы выхаванец Пагост-Загародскага дзіцячага дома.

Шматкватэрны дом

Вераб'і крычаць над хатай:
— Сёння свята!
— Сёння свята!

Ім таполя падпявае
Кожным трапяткім лістком.

— Засяляем,
Засяляем
Шматкватэрны новы дом!

Бусел голасна клякоча:
— Дні і ночы,
Дні і ночы
У сяброўстве будзем жыць,
Будзем знацца і дружыць.

Ад зары і да зары
Не змаўкае
— Чык-чыры!
Васіль СТУДЗЯНКОУ

Званочак

Над палянаю зялёнай
Аддаецца неба звонам.

Зацікавіла Алеся:
— Хто званочкі там павесіў!

А званочак той вясёлы
Раптам... апусціўся долу.

Кінуўся хлапчук пытлівы
Да яго:— А што за дзіва!

Бачыць — птушачка малая
— Гэтак жаўранак спявае.

Многа красак

Многа квецені і красак,
Лёгка дышае зямля.
Пракладаюць пчылы трасу,
Вылятаючы з вулля.

ПАСЛЯ ПАВОДКІ

Пятро РУНЕЦ

Мал. Р. Віткоўскага.

У нядзелю раніцай Сцёпа сядзеў ля акна і дачытваў кнігу.
Раптам у хату ўбег яго меншы брат Віця і голасна крыкнуў:

— Рака ўвайшла ў берагі!

Сцёпа загарнуў кніжку, апрануўся і выскачыў на двор. Глянуў на луг, які пачынаўся адразу ж за агародамі, і здзівіўся. Ён сапраўды быў чысты ад вады, толькі сям-там віднеліся круглыя чорныя купіны ды паблісквалі на сонцы малыя лужыны.

— Давай сходзім на рэчку,— прапанаваў Віця.

— Давай! — згадзіўся Сцёпа.

Пасля паводкі глеба раскісла і чвякала пад нагамі. Часам з-пад ботаў пырскалі тонкія струменьчыкі бруднай вады. Але хлопчыкі не звярталі на гэта ўвагі. Іх клікала рака, якой яны не бачылі цэлую зіму. Недалёка ад берагу Віця штурхнуў Сцёпу ў плячо:

— Паглядзі, што гэта?

Справа, ля алешніку, Сцёпа ўбачыў варон, якія чагосьці кружыліся ў паветры. Некаторыя раптам падалі ўніз, праляталі крыху над зямлёй і падымаліся зноў.

— Можна яны што знайшлі,— сказаў Сцёпа і павярнуў у той бок.

Каля кустоў хлопчыкі ўбачылі невялікую круглую лужыну. Калі яны падышлі бліжэй, угару раптам узляцела варона, трымаючы ў дзьобе нешта бліскучае. «Няўжо рыбка?» — мільганула ў галаве Сцёпы здагадка. «А кыш, зладзейкі!» — крыкнуў ён і пабег да лужыны. Віця за ім. Вароны з карканнем адляцелі ўбок, паселі на кусты і сталі сачыць за няпрошанымі гасцямі.

У лужыне аж кішэла малечы, што асталася пасля паводкі. Тут былі і плотачкі, і паласатыя акунькі, і маленькія шчупачкі. Дык вось чаму «пкіравалі» вароны! Браты, не згаворваючыся, пачалі лавіць рыбак. Але дзе там! Даволі было крыху наблізціца, як тыя, нібы шалёныя, кідаліся ўроссып.

— Нічога ў нас не выйдзе,— сумна сказаў Сцёпа, выходзячы з вады і паглядаючы на мокрыя боты.

— Хадзем паклічам хлопцаў,— прапанаваў Віця.

— От, сказаў! — усклікнуў Сцёпа і нахмурыўся. — Пакуль мы туды ды назад, дык вароны ўсіх рыбак пераловяць.

— І то праўда,— кінуў Віця, паглядаючы на надзьмутых

шэрых птушак, якія сядзелі на галінах і незадаволена круцілі галоўкамі. — Тады я збегаю дамоў і прынясу сачок.

— Не, ты будзь тут, а я збегаю. Я хутчэй,— прамовіў Сцёпа і кінуўся напасткі.

Віця застаўся за вартаўніка.

Хутка Сцёпа вярнуўся.

— Трымай вядро, а я буду лавіць,— сказаў Сцёпа, распраўляючы сачок, з якім ён улетку ганяўся за матылямі і стракозамі.

Праз нейкі час усе рыбки перасяліліся ў вядро.

— Што мы будзем рабіць з імі? — запытаў Віця.

— Выпусцім у рэчку,— адказаў Сцёпа.

Хлопчыкі ўзялі вядро і пакročылі да ракі. Як толькі яны адышліся, вароны пазляталі з кустоў і пачалі лётаць над лужынай.

— Гулу вам, а не рыбакі! — злосна сказаў Віця. — Вельмі ўжо ласыя на мяса...

Сцёпа і Віця падышлі да вады і асцярожна выпусцілі рыбак. Тыя боўтуліся ў бурліваю раку, крутнулі хвосцікамі і ў момант зніклі ў быстрой плыні.

— Жывіце! — задаволена сказаў Сцёпа.

— І не пападайцеся больш! — дадаў Віця.

На дзіцячай пляцоўцы Камсамольскага парку ў Мінску.

Аматары танца.

Фота П. Нікіціна і Ф. Чаховіча.

ДЗЕЦЯМ—
СОНЦА!

Мінчанам знаёма гэта мірная карціна.

Паглядзіце на здымкі. Яны зроблены ў розных гарадах і вёсках, у розны час, у розных школах, дзіцячых садах, на адпачынку. І кожны з іх красамоўна гаворыць пра клопаты аб нашых дзецях, аб іх будучыні.

У дзіцячым садзе г. Оршы няма часу сумаваць.

А вось у гомельскай школе № 23 вул. Чацца, напэўна, будучыя касманаўты. Цяпер конь, а потым ракета.

— Наш трантар! Ён зроблены з нашага металалому, — ганарацца піянеры школы № 22 г. Мінска.

А гэта юныя хімікі Гарадзейскай школы. Яны ўжо самі ўмеюць рабіць аналіз глебы.

Машыністы і кандуктары—дзеці, і не дзіва, чыгунка ж дзіцячая.

Цудоўны Артэк на беразе ласкавага Чорнага мора. Полі Бярозавай з Гомеля (у цэнтры) пашанцавала: яна мае гэтулькі сяброў!

Мал. Ю. Пучынскага.

АЛЬПІЙСКАЯ БАЛАДА

Чытачы нашы, напэўна, знаёмы з такімі добра вядомымі кнігамі і апавесцямі Васіля Быкава на ваенную тэму, як «Жураўліны крык», «Здрада», «Трэцяя ракета», знаёмы з яго апавяданнямі.

«Альпійская балада» (новая апавесць пісьменніка) — гэта яшчэ адна старонка вайны, гэта яшчэ адзін мужны расказ, напісаны крывёю сэрца самога пісьменніка.

Расказ пра людскія пакуты, пра суровую мужнасць, пра бясконцую самаадданасць і гуманізм савецкага чалавека.

Героі «Альпійскай балады» — гефтлінгі (зняволеныя фашысцкага канцлагера) беларус Іван Цярэшка і італьянская дзяўчына Джулія. Іван і Джулія ў час узрыву бомбы ўцякаюць з канцлагера і выпадкова сустракаюцца ў Альпах, якія неабходна ім пераадолець, каб уцячы ад нагоні.

Урывак, які мы змяшчаем у нашым часопісе, паказвае адзін з самых цяжкіх момантаў гэтага падарожжа. Уся апавесць «Альпійская балада» надрукавана ў I нумары часопіса «Малодосць» за гэты год.

Васіль БЫКАЎ

(Старонкі з апавесці)

...Снег ужо густа абсыпаў голыя камяністы дол. Калодкі слізгалі па сцежцы, і на крутых мясцінах, каб не зваліцца з ношаў, Іван стараўся ісці бокам, як лыжнік, падмаючыся на схіл. Спачатку ён не адчуваў цяжару яе маленькага цела, трохі падтрымліваў яго пад калені і, угнуўшыся, з незразумелым запалам лез угору. Але неўзабаве ён адчуў, што трэба спыніцца, выпрастацца, уздыхнуць — грудзям вельмі не хапала паветра. Праўда, ён угрэўся. Разгарачанаму целу ні па чым стаў зусім азвярэлы вышынны вецер, унутры таксама ўсё гарэла, гаркота ад стомы раздзірала лёгкія.

Мусіць, перавал быў ужо блізка, бо пад'ём патроху выроўніваўся. Сцяжына лезла ўжо без крывулэк па голым, дужа заснежаным скалістым узлобку, справа высілася нешта стракатае — пэўна, шэрая грамада той меншай вышыні. Значыць, яны дабіраліся да седлавіны. Вецер, аднак, аж шалеў ад лютасці, навокал, бы ў нябачнай гіганцкай трубе, гуло, стагнала, звінела, хоць звінела, магчыма, у вушах. Мароз, напэўна, тут памцнеў, ад сцюжы болей за ўсё дапала рукамі і каленям. Добра яшчэ, што не было макрэдзі, крупчасты снег не асядаў на вопратцы; вецер балюча сек па тварах і з вялізнаю хуткасцю нёсся далей.

Трэба было адпачыць, але Іван адчуваў, што калі ўпадзе ў снег, то, напэўна, болей ужо не ўстане. І ён валок Джулію так гадзіну ці болей, маленькімі крокамі патроху ўзнімаючыся па пятлястай сцяжыне. Джулія ўвесь час моўчкі тулілася да яго, пальцы яе на ягоных грудзях часам уздрыгвалі — ён добра адчуваў гэтыя рухі таксама, як і ўсё яе цела, ягоную цеплыню на спіне. І, дзіўная рэч, не зважаючы на стому, на нядаўнюю сварку і сваю злосць, яму было добра. Каб толькі болей сілы, ён згодны быў бы несці яе так, прытуленую і па-корную, далёка-далёка.

Калі ўжо сталі падкошвацца ногі і хлопец спалохаўся, што ўпадзе, побач з снегавай мітуслівай шэрані выплыў нейкі чорны скальны аблом. Іван адразу збочыў са сцежкі і, коўзаючыся калодкамі на камянях, скіраваў да яго. Джулія маўчала, цесна тулілася шчакоў да яго шыі. Ля каменя Іван павярнуўся і пры-

сланіў да яго дзяўчыну. Рукі яе пад яго падбародкам разняліся, плечы адчулі сябе вальней, і толькі тады ён зразумеў, якая яна ўсё ж цяжкая.

— Ну, як ты? Замерзла?

— Нон, нон.

— А ногі?

— Да, — ціха сказала яна. — Нёгі да.

Пры тым яна выглядала неяк надзвычай для свайго характару прыціхлай, нібы вінаватай перад ім у чымсьці. Ён адчуваў гэта і яму хацелася нейкай дабраतोю, ласкаю супакоіць яе. Толькі вось лагоднасць дужа не ішла з ягонай душы, бы засохла там, і знешне ў адносінах да дзяўчыны ён па-ранейшаму быў дужа стрыманы.

Не паварочваючыся да яе тварам, ён намацаў рукамі яе ногі — яны былі дужа азызлыя, нібы падпухлыя, і дужа сцюдзёныя, сцюдзянейшыя за яго пальцы. Ад ягонага дотыку яна ціха войкнула і тузанула іх да сябе.

— Э, так нельга, давай сюды.

Яна, відаць, не зразумела, а ён крыху зручней пасадзіў яе на камені і сабраў з долу прыгаршчы снежнай крупкі.

— А ну, давай патрэм...

— Нон, нон!

— Давай, чаго там нон, — нязлосна, але настойліва сказаў ён, згроб адну нагу, зашчаміў яе між сваіх кален, як гэта робяць кавалі, падкоўваючы коней, і стаў церці снегам. Джулія завойкала, заенчыла, тузанулася, ён засмяяўся:

— Ну, што ты? Шчыкотна?

— Болна. Болна.

— Пацярпі трохі. Я ціха.

Стараючыся як мага ашчадней, ён трохі адцёр адну яе маленькую, нібы дзіцячую, ступню, потым узяўся за другую. Спярша дзяўчына стагнала, войкала, але ўрэшце прыціхла.

— Ну як, цёпла? — запытаў ён, выпростваючыся.

— Тепло, тепло. Спасибо.

— На здароўе.

Яна ўхутала ногі поламі скуранкі, а ён, на хвіліну прысланіўшыся спіною да настывалага каменя, утаймаваў крыху дыханне. Але ў спакой адразу стала холадна, вецер лёгка пранізваў яго тоненькую куртку, якая зусім не трымала цяпло.

— Хлеба хочаш? — запытаў ён, успомніўшы іх ранейшую размову ўнізе.

— Нон,— адразу ж адказала яна.— Джулія нон хляб. Иван эссен хляб.

— Так? Тады паберажом. Спатрэбіцца,— сказаў Иван, і яны абое ўраз пражынулі слінкі.

Адчуваючы, што мерзне, ён з вялікім намаганнем прымусіў сябе ўстаць і падставіў спіну дзяўчыне.

— Ну, бярыся.

Яна моўчкі, але з гатоўнасцю абхапіла яго за шыю, прытулілася, і яму адразу стала цяплей.

— Иван,— ціха праз вецер сказала яна, дыхнуўшы цяплом у ягонае вухо.— Ты вундэршон!*

— Ну, які там вундэршон!

Аднак яна, відаць, трохі асвойталася ў яго на спіне, вярнула сваю настойлівасць, асмялела, адчуўшы яго добрасць да сябе, і пыталася:

— Руссо аллес, аллес вундэршон? Да?

— Да, да,— згаджаўся ён, бо размаўляць аб сабе не прывык, да таго ж сцежка, здавалася, вось-вось гатова выраўняцца, ішлі апошнія метры пад'ёму, і ён хацеў адолець іх як мага хутчэй.

— Правда Иван хотель пугат Джулія? Да? Иван нон бросат?

Ён ніякавата ўсміхнуўся ў цемры і з упэўненасцю, у якую гатовы быў сам паверыць, сказаў:

— Ну, ведама ж...

— Тяжело, да?

— Не, што ты! Як парушынка.

— Что ето — парюшынка?

— Ну, пушок. Такая маленькая, маленькая пушынка.

— Ето малё, малё?

— Ну.

Ён ішоў па сцяжыне, якая добра значылася сярод прысыпанай снегам шэрасці. Ягоную шыю невымоўна лагодна казытала ззаду яе цеплаватае дыханне. Гнуткія тоненькія пальцы яе раптам пагладзілі яго па грудзях, і ён аж здрыгнуўся ад гэтай пяшчоты.

— Ты научить меня говорить свой язык?

— Беларускі?

* Ты цудоўны! (ням.).

— Я.

Ён засмяяўся, такім незвычайным тут здалося яму гэтае пытанне.

— Абавязкова,— сказаў ён жартоўна.— Вось прыйдзем у Трыест і пачнем...

Гэтая жартоўная думка раптам узняла ў ім цэлы рой незвычайных, радасных адчуванняў. Няўжо і сапраўды ім пашанцуе дабрацца ў Трыест, да партызан? Калі б гэта здарылася, яны б не рассталіся— яны пайшлі б у адзін атрад, яна стала б для яго роднаю і блізкаю. Як гэта важна на чужыне— родны, свой чалавек побач. Ён толькі цяпер стаў адчуваць яе ласкавую прыхільнасць да яго і яна не здалася яму нежаданай або залішняй. Ён адчуў, як знябыўся за жыццё і вайну ў адзіноце— салдацкае таварыства было ўсё ж з інакшае катэгорыі адносін. Гэтае ж іх чымсьці нагадвала сястрынскае, нават мацярынскае, тут не трэба было слоў, ні ўчынкаў— адно толькі пачуццё блізкай суладнасці напўняла яго шчаслівасцю.

Яны ўвайшлі ў седлавіну. Схілы вяршынь ужо высіліся па абодва бакі, сцежка трохі паднялася яшчэ і скіравалася ўніз. У шэрай начной цемені, мільгаючы, сыпаў рэдкі, дробненькі сняжок.

— Переваль?— страпанулася на спіне Джулія.

— Перавал, ага.

— О, мадонна!

— Ну, а ты казала капут. Бач, дайшлі. Ён спыніўся, нагнуўся, каб паддаць яе вышэй, але яна рванулася з яго спіны.

— Джулія сам. Грацие, данке, спасибо...

— Куды ты босая? Сядзі!

— Нон сяди. Иван усталъ.

— Ладна. З гары лёгка.

Ён не пусціў яе ногі, і яна мусіла зноў ашчаперыць яго шыю, мацней прыпала шчакой да яго няголенай, шорсткай сквіцы і пальцамі памацала такі ж шорсткі падбародак.

— О, риччо! Еж! Колуча.

— У Трыесте паголімся.

— Триесто... Триесто... Партиджано Триесто... Иван, Джулія тэдэски тр-р-р, тр-р-р! Фашисто сволач!— казала яна, і ён з прычмелаю ўсмішкай слухаў, ста-

ранна выбіраючы дарогу. Аднак ісці ўніз было не на многа лягчэй, чым угору. Калодкі часта слізгалі ад пастаяннага напружання, хутка пачалі ныць калені, грудзям, праўда, стала вальней. Ногі самі неслі ўніз, і хаду трэба было замаруджаць, на гэта ішло нямала сілы. І Иван рашыў не стрымлівацца. Дзе хуткім крокам, а дзе і падбегам ён шпарка сігаў па сцяжыне, сям-там прыпыняючыся, і Джулія на яго спіне аж палыхалася.

— Ой-ой, Иван!

— Нічога. Трымайся.

— Ой! Ой!

Вецер тут, аднак, чамусьці стаў меншы, угары і навокал быццам пацішэла, ад таго напэўна здалося, што і пацяплела. Куды вяла сцежка і што іх чакала наперадзе, убачыць, аднак, было нельга.

Праз нейкі час вецер яшчэ пацішэў, знікла мільганне сняжынак, дол скрозь, наколькі быў бачны, стракаціў, зацярушаны снегам. Сцежка кідалася то ўправа, то ўлева, самыя крутыя былі ў яе павароты, адхон стаў куды меней круты, чымсьці па той бок, на пад'ёме. Иван ужо мерна і спорна ішоў, стараючыся ад стомы толькі не збіцца са сцежкі. Джулія штосьці прыціхла. Ён паспрабаваў загаварыць з ёю, але яна не адказала, і ён здагадаўся: спіць.

Неўпрыцям задрамаўшы ў яго на спіне, яна мерна пасопвала ніжэй вуха, рукі яе далікатна і чуйна ляжалі на ягоных плячах; скуранка на ёй, мусіць, расхінулася, і спіною адчуў ён мяккае цяпло яе маленькіх грудзей. Як на зло, у ягоную калодку недзе трапіў каменьчык. Хлопец, не згінаючыся, усяляк круціў нагою, каб як не наступаць на яго або вытрасці, але каменьчык упарта не хацеў выкідацца з калодкі. Гэта было амаль што пакутна, і ўсё ж Иван не стаў будзіць яе— пакрочыў марудней, і так доўгадоўга ішоў усё ўніз. Здаецца, ён нават і сам прыдрамнуў на хаду, бо раптам перастаў усведамляць, дзе яны і хто ў яго за спіной. Але гэта, мусіць, ад стомы і толькі на кароценькае імгненне. Тут жа ён пачуў яе ўздых і супакоіўся. Наўкола ляжала шэрая ноч з плямамі падталага снегу ў доле. Аднекуль знізу патыхнула сырасцю, часам у нос шыбала смаляным водарам хвойных лясоў, збоч недзе далёка шумеў вадаспад— напэўна, там была цясніна.

Пад ранак неўпрыцям для сябе ён спусціўся ў зону лугоў.

Снежныя плямы ў доле неяк незаўважна зніклі, было такое ўражанне, быццам растаялі. Сціх вецер, пацяплела, толькі прыбыло сырасці ў паветры: наўкола па камянях памалу паўзла кудысь змрочнае клочча туману. Яшчэ ніжэй запахла травой, кветкамі, сырою прэласцю лесу, і ён зразумеў, што самае цяжкае засталася ззаду. Сцежка ўжо недзе згубілася, але ісці было добра, і ён не зваяў на яе. Иван прайшоў яшчэ трохі і, калі адчуў пад нагамі сакаўную мякаць травы, падумаў, што зараз упадзе. Высокія, да калені, сцябліны тугімі бутонамі згорнутых кветак білі па ягоных галёнках. Джулія ўсё спала. Тады ён ціхенька, каб не пабудзіць дзяўчыну, уклёныў і асцярожна апусціўся на бок з ёй побач.

Яна не прагнулася.

НЕЗАБЫЎНЫ ДРУГ РАСІІ

Этэль Войніч.

Адзінаццаціга мая спаўняецца сто гадоў з дня нараджэння англійскай пісьменніцы, аўтара шырока вядомага рамана «Авадзень» Этэль Ліліян Войніч. Хаця для кароткага чалавечага жыцця сто гадоў і даволі значны век, мне цяжка ўявіць, што гэтай цудоўнай жанчыны няма ўжо сярод жывых. Справа ў тым, што яшчэ не так даўно я меў шчасце бачыць Э. Л. Войніч, быць аднойчы ў яе дома, і да гэтага часу яна стаіць перад маімі вачыма як жывая — старэнькая, кволая, але бадзёрая і жвавая, з маладымі іскрынкамі ў позірку.

Э. Л. Войніч была чалавекам вельмі цікавай біяграфіі. І трэба адразу ж дадаць — біяграфіі складанай і нялёгкай, але ад пачатку і да канца яркай і слаўнай. Будучая пісьменніца нарадзілася ў Ірландыі ў сям'і вядомага ў свой час англійскага вучонага, прафесара матэматыкі Джорджа Буля. Маладой дзяўчынай яна прыехала ў 1887 годзе ў Расію і два гады жыла ў Пецярбургу, працуючы настаўніцай музыкі. Тут яна цесна звязалася з рэвалюцыйна настроенымі коламі рускага грамадства, і гэта зрабіла дэбратворны ўплыў на ўсё яе далейшае жыццё і дзейнасць.

Вярнуўшыся ў 1889 годзе ў Англію, Э. Л. Войніч падтрымлівала цесныя сувязі з рускімі рэвалюцыйнымі коламі на эміграцыі. Яна была знаёма з Г. В. Плеханавым і асабліва блізка пасябрала з вядомым

пісьменнікам і рэвалюцыянерам С. М. Сцепняком-Краўчынскім. У доме апошняга Ліліян сустрэлася з польскім літаратарам, нашым беларускім земляком Міхаілам Вільфрыдам Войнічам, які за сваю рэвалюцыйную дзейнасць вымушаны быў эміграваць за межы Расіі. Выйшаўшы за яго замуж, яна перамяніла прозвішча Буль на Войніч, пад якім пасля і стала вядомай усяму свету пісьменніцай.

Мне думаецца, што іменна актыўны ўдзел англійскай пісьменніцы ў рэвалюцыйнай рабоце рускай і польскай палітычнай эміграцыі ў першую чаргу спрыяў станаўленню і ўсталяванню яе глыбока інтэрнацыяналісцкіх поглядаў, якія знайшлі шырокае выяўленне як у першым і самым выдатным рамане Э. Л. Войніч «Авадзень», так і ў іншых яе творах.

«Авадзень» стаў не толькі перасягнутай з'явай у творчасці самой пісьменніцы, а і ўвайшоў у сусветную скарбніцу як адзін з самых натхнёных рэвалюцыйных твораў. Прывесчаны вышэ зваленай барацьбе італьянскага народа ў 30—40 гады мінулага стагоддзя, ён натхняў на рэвалюцыйныя подзвігі не адно пакаленне слаўных змагароў за чалавечую свабоду ў многіх краінах свету.

Асабліва шырокую, усеагульную вядомасць атрымаў ён у Расіі. У савецкі час пераклады гэтага рамана апублікаваны звыш як на дваццаці мовах на-

родаў Савецкага Саюза, у тым ліку і на беларускай, агульным тыражом больш за тры мільёны экзemplараў.

Адзін з работнікаў савецкага прадстаўніцтва пры Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, ведаючы, што ў свой час Э. Л. Войніч пераехала з Англіі ў ЗША, пацікавіўся яе лёсам. Амерыканцы, да якіх ён звярнуўся з гэтым пытаннем, адказалі яму, што аўтар рамана «Авадзень» нібыта даўно памёр. Але ніхто не мог сказаць, дзе магіла пісьменніцы. Аднак пры далейшых пошуках высветлілася, што Э. Л. Войніч жыве ў Нью-Йорку, усімі пакінутая і забытая.

І вось мы, група таварышаў з беларускай дэлегацыі на Асамблеі ААН, на чале з нашым добрым маскоўскім сябрам, які стаў у доме Э. Л. Войніч бліжнім чалавекам, ідзем чацвёртага лютага 1957 года да яе на кватэру. Падымаемся на семнаццаты паверх казарменнага выгляду небаскроба. Уваходзім у цесную кватэру з двух пакояў. У маленькай прыхожай, падобнай на тамбур, няма нават вешалкі. Наша адзенне кампаньёнка пісьменніцы нясе ў спальню і кладзе яго там на ложку. Якая страшэнная беднасць! Э. Л. Войніч — шчупленькая, пасівелая, у просценькай белай кофточцы, у панашанай спадніцы — расказвае нам, што толькі дзякуючы ганарару, які высылаюць пісьменніцы з Савецкага Саюза за выданні яе твораў, яна сям-

так зводзіць канцы з канцамі. Але найлепшым падарункам для нашай мілай гаспадыні з'яўляюцца яе кнігі, выдадзеныя ў Савецкім Саюзе. Яна паказвае нам гэтыя выданні, сярод якіх я бачу і пераклады «Авадзень» на беларускую мову.

Э. Л. Войніч добра разумее рускую мову і ядрэнна гаворыць на ёй сама, затрымліваючыся, праўда, часамі, шукаючы адпаведнае рускае слова. Мы расказваем ёй аб пастаноўцы ў нашым беларускім тэатры спектакля па раману «Авадзень». У вачах пісьменніцы жывыя, бліскучыя аганькі, і яна звяртаецца да адзінаццацігадовай дзяўчынкі, дачкі нашага маскоўскага сябра:

— Вялікая і добрая ў цябе краіна, Ірынка. Такіх нідзе больш няма. Любі яе.

І гэтыя словы былі сказаны з такім глыбокім пачуццём, што забыць іх нельга. У іх проста і сціпла была выказана вялікая любоў чалавека, які застаўся для нас незабыўным другам і пасля сваёй смерці.

Пятро ГЛЕБКА

САПРАЎДНЫЯ БАГІ ЗЯМЛІ

Акадэмік Д. І. ШЧАРБАКОУ

Нядаўна ў час нейкага фэсту мне давялося праязджаць міма сельскай царквы. Натоп багамольцаў стаяў ля цвінтара. І сярод іх былі не толькі старэнькія бабулькі і дзяды. Там былі людзі і сярэдняга ўзросту, і моладзь...

Мне хацелася крыкнуць ім: навошта вы абкрадаеце сваё жыццё, свае душы?!

Па прафесіі сваёй — географ і геолаг — я цесна звязаны з зямлёй. Магу, не выхваляючыся, сказаць: я ведаю родную планету. Я быў на яе Паўночным полюсе, не раз перасякаў экватар, спускаўся ў глыбокія шахты, праносіўся на самалётах над яе акіянамі... І хоць я люблю маю зялёна-блакітную планету Зямлю, магу смела сказаць:

калі паверыць дзіцячым легендам, якія нарадзіліся тры тысячы гадоў назад сярод цёмных пастушых плямён, што гэта бог стварыў Зямлю, то зрабіў ён гэта вельмі дрэнна. Любы, самы пасрэдны інжынер, даручы гэта яму сёння, спраектаваў бы нашу планету куды лепш.

Цяпер успомніце, што ад усёй паверхні планеты менш 30 працэнтаў займае суша, на якой жыве чалавек! Звыш 15 працэнтаў гэтай сушы займаюць бязводныя распаленыя пустыні, 16 мільёнаў квадратных кіламетраў яе — цэлы мацярый і мноства астравоў — пакрыты леднікамі.

Чалавек актыўна змяняў прыроду, прыстасоўваючы яе да сваіх патраба-

ванняў ва ўсе часы існавання чалавечага грамадства. Успомніце хоць бы гіганцкія арашальныя сістэмы Індыі і Егіпта. Але планамерна папраўляць памылкі пана-бога ён пачынае толькі зараз.

Яшчэ гадоў трыццаць назад першы раз давялося мне падарожнічаць па сярэднеазіяцкіх пустынях. Далёка не ўсюды там пясок, які лічыцца тыповым пейзажам пустыні. Значна часцей пад нагамі цвёрдая гліністая скарынка, што патрэскалася ад гарачыні і бязводдзя. У ранняя месяцы вясны, калі тут ідуць дажджы і растаюць снягі, пустыня расцвітае. Яна пакрываецца раскошным дываном траў, расквечаным на дзіва яркім узорам пунсоўных макаў. Дайце ваду — і зямля заплаціць трайным ураджаем...

Усе, напэўна, чулі пра гіганцкія арашальныя каналы, якія будуцца ў цяперашні час у сярэднеазіяцкіх рэспубліках, ды і ў іншых паўднёвых раёнах нашай краіны. Яны ператвараюць прылягаючыя да іх раёны ў квітнеючыя палі і бахчы. Але гэта

У маляўнічай мясціне, паміж векавым сасоннікам і шустраю ракой Вусаю, недалёка ад славуага Нёмана, размясцілася вёска Нізок. Вёска як вёска. Такіх багата ёсць у нашым Прынямонні. Але яна ўжо каля сарака год успамінаецца ў газетах і часопісах з любоўю і пашанай, вядома шматлікаму чытачу. Славу ёй здабылі выдатныя песняры свайго народа Кандрат Крапіва і Паўлюк Трус, якія нарадзіліся тут.

Мая вёска Пясочнае, калі ісці цераз Церахоўскі лес, а потым цераз Поткуры і Асовую палянку, знаходзіцца ў гадзіне хадзьбы да Нізка. Звычайна на досвітку пясочкія і нізаўскія пеўні пераклікаюцца паміж сабою, асабліва больш забіяцкія і галасістыя. Каля Пясочнага лес радкаваты, а вакол яго, і асабліва Нізаўскі — прасторны і дрымучы. І мы, падшыванцамі, часта бегалі сюды па грыбы.

Нас, вучняў Песачанскай сямігодкі, прыводзіў на экскурсію ў вёску Нізок Іван Іванавіч Шаблюк, выкладчык беларускай мовы і літаратуры. Гэта было ў пачатку 20-х гадоў. Тут некалі мы засталі Кандрата Крапіву з бацькам на зруб: яны будавалі хату. Байкапісец уторкваў сякеру ў вянец і павольна злазіў па рыштаваннях са зруба. Настаўнік быў асабіста знаёмы з Крапівой і таму гаворка адразу лілася, як ручаёк. Крапіва распытваў, як мы вучымся, што робім на канікулах, ці лазім у чужыя сады, а потым чытаў нам свае смешныя байкі, на якія мы рэагавалі дружным рогатам. А аўтар хоць бы ўсміхнуўся.

Тут жа мы ўпершыню пазнаёміліся са студэнтам Белпедтэхнікума, кучаравым, прыгожым юнаком Паўлюком Трусам, вершы якога мы ўжо добра ведалі, дэкламавалі ў школе, вывучалі напамяць, перапісвалі ў свае сшыткі з газет і часопісаў. Мы не верылі, што такі малады хлопец сам напісаў гэтак шмат цудоўных вершаў. Нам здавалася, што вершы пішуць вельмі рослыя людзі, такія, як Крапіва, і пажылыя.

Голас Паўлюка Труса быў звонкі, ад яго веяла нейкім вясеннім водарам, вішнёвым белым садамі. Чытаў ён амаль усё для нас па памяці. Мы дзівіліся і зайздросцілі яго памяці.

І потым ужо, калі я сам вучыўся на двухгадовых педкурсах і калі талент Паўлюка Труса быў у поўным росквіце, мы часта яго сустракалі на літаратурных вечарах у сценах Белпедтэхнікума. Быў ён рухавы, з вясёлай усмешкай, сярэдняга росту, з кучаравай капой валасоў. Запомніўся ён мне назаўсёды ў скураной тужурцы, вышыванай сарочцы, падперазанай саматканым поясам з тоўстымі кутасамі.

Вершамі Паўлюка Труса мы зачитваліся, дэкламавалі іх у агульным студэнцкім памяшканні, пераймалі яго манеру пісьма. Ды было што пераймаць. Песні і паэмы паэта нам былі блізкія і зразумелыя і вельмі нагадвалі цудоўныя паэтычныя ўзоры народнай творчасці, лёгка клаліся на музыку, добра запаміналіся. Падкупляла нас яго паэзія сваёй актуальнасцю, надзеянасцю. Яго абодва зборнікі: «Вершы» (1925) і «Ветры

ЯРКІ ТАЛЕНТ

Да 60-годдзя з дня нараджэння Паўлюка Труса

буйныя» (1927) былі ў нас за настольныя кнігі.

Выхаванец камсамола, сын беднага селяніна, ён увесь свой талент, усю сваю яркую маладосць прысвяціў служэнню свайму народу, усяляў бесмяротную справу вялікага Леніна, будаўнікоў светлай будучыні — камунізма. Ён пісаў:

«Мора калышацца, мора жытнёвае,
Спелым калоссем звянца берэгі.
Выйдзі, прysłухайся, — там за дуброваю,
Новы складаецца гімн...»

Паўлюк Трус.

Пасля заканчэння Белпедтэхнікума (1927) ён працаваў у рэдакцыі Гомельскай акруговай газеты, аб'ездзіў нямала глухіх куткоў Палесся, назапасіў багата творчых загатавак. Ён спадзяваўся ўславіць новае жыццё на Палессі, якое ўладарна наступала пад сцягам Савецкай улады.

У наступны год Паўлюк Трус ужо студэнт Мінскага ўніверсітэта. Ён прагнуў ведаў. У час летніх канікул (1929), наведаўшы родных і знаёмых, паэт падаўся ў падарожжа па саўгасах Беларусі, каб сабраць новы матэрыял аб жыцці сельскіх рабочых і потым напісаць вершы, паэмы, нарысы. Але спадзяванням паэта не ўдалося збыцца. Ён захварэў на брушны тифус і 30 жніўня 1929 года раптоўна памёр у мінскай бальніцы.

Жыццё адпусціла Паўлюку Трусу ўсяго пяць год для літаратурнай працы. Ён толькі яшчэ набіраўся сіл, выходзіў на шырокі паэтычны шлях. Колькі было мар і надзей наперадзе! І на табе — скасіла смерць.

Паэт-лірык, паэт-рамантык пакінуў нам сваю цудоўную спадчыну, якую шануе, якую даражыць наш народ. Такія паэмы, як «Дзесяты падмурак», «Юны змаганец», «Астрожнік», дзесяткі вершаў і ўрыўкаў з незакончаных паэм «Сірата Алеся», «Цыганка» і інш., і цяпер чаруюць чытача сваёй цеплынёй, багаццем мастацкай палітры, дзівоснай музыкальнасцю і характам.

У Мінску на Даўгабродскіх могілках стаіць высокі помнік Паўлюку Трусу з бронзавым бюстам паэта, вылепленым народным мастаком БССР Заірам Азгурам. Да магілы паэта не зарастае сцежка.

Анатоль АСТРЭЙКА

толькі пачатак выпраўлення памылак, дапушчаных «пры праектаванні Зямлі богам».

Надыходзіць час і больш сур'ёзных выпраўленняў.

Успомніце гордыя словы новай Праграмы нашай Камуністычнай партыі: «Савецкі чалавек зможа ажыццявіць смелыя планы змены цяжэння некаторых паўночных рэк...»

Гутарка ідзе аб Вычагдзе і Пячоры. Гэта не маленькія рэчкі. Але цякуць яны па паўночных тэрыторыях еўрапейскай часткі Савецкага Саюза. Тут рэдкае насельніцтва, тут цяжка весці сельскую гаспадарку.

Інжынеры ўжо распрацавалі адпаведны праект. Штучныя рэчышчы каналаў перарэжуць водападзелы. І воды Пячоры і Вычагды сальюцца з водамі Камы. А Кама, як вядома, цячэ на поўдзень і ўпадае ў Волгу. Па рэчышчах гэтых дзвюх рэк і палюцца паўночныя воды да стэпаў поўдня.

40 кубічных кіламетраў вады ў год будуць перакідацца на тысячакіламет-

равыя адлегласці! Ці многа гэта? Так, вельмі! Гэта паўтары такіх ракі, як Дон. І гэта пад сілу ўжо чалавеку!

Дарэчы, ажыццяўленне гэтага праекта дазволіць змяніць лёс Каспійскага мора. У апошнія дзесяцігоддзі яго ўзровень панізіўся больш чым на два метры. Між тым мы зацікаўлены ў мнагаводнасці гэтага мора, якое дае нам цудоўную рыбу.

Так савецкія людзі бяруць у свае рукі лёс цэлага мора, асуджанага натуральным ходам рэчаў на высыханне. Пра ўсё гэта думаў я, глядзячы на людзей, у руках якіх дзівосная творчая сіла, якія ўжо сёння здольны тварыць цуды непараўнальныя з тымі, што вяршылі багі самых фантастычных міфалогій. Як дрэнна мы тлумачылі людзям, што яны ў сапраўднасці значаць!

На Магілёўскім заводзе штучнага валакна працуе семінар навукова-атэістычнай прапаганды. Кіруе ім начальнік змены Людміла Георгіеўна Латышкаева.

На здымку: Л. Г. Латышкаева ў заводскай бібліятэцы.

Фота М. Жалудовіча.

Ці фаруе...

Аляксандра УС

Апавяданне

Мал. К. Ціхановіча.

Нарэшце я дома. Тут усё па-ранейшаму: гаршкі з геранню і «агеньчыкамі» на падаконніках, шырокія да жаўтаватага бляску надраеныя маснічыны. І маці, здаецца, не змянілася: рухавая і лёгкая, яна шпарка выбегла мне насустрач, абняла, прыпала цёмнавалосай гладка прычасанай галавой, пшчотна гладзіла мае плечы, абцягвала караткаватую салдацкую гімнасцёрку.

Матуля, родная мая! Часта я ўспамінаў цябе, у думках бываў з табою, толькі не ведаў, — мусіць, як і ўсе дзеці не ведаюць, — глыбіні тваіх хваляванняў і суму, тваёй мацярынскай тугі. Даруй мне, матуля!

Але я не сказаў ёй гэтых слоў: нешта сціскала мне горла, не давала дыхаць. І я моўчкі абдымаў яе худыя плечы, мімаволі зазначыўшы ў думках: маці стала нібы меншая ростам, а ў цёмныя валасы ўплялася белая пасмачка.

Усхваляваны сустрэчай, я нават не пачуў, як бразнула клямка, адчыніліся дзверы, і пакой напоўніўся шумам галасоў. Прыйшлі суседзі і сваякі. Ведама ж, ў вёсцы навіны бягуць з хаты ў хату хутчэй, як па радыё.

— Сядайце, сядайце, госцейкі мае дарогія, — запрашала маці, расчырванелая і радасная, а сама падносила на стол мяса, каўбасу і перасмажаную яешню, што прастаяла, мусіць, у печы ад самай раніцы.

Невысокая, зграбная дзяўчына з мілым ямачкамі на ружовых шчоках увішна памагала падаваць няхітрыя вясковыя пачастункі. Маці заўважыла, што я не пазнаю дзяўчыны (яна заўсёды ўсё заўважала), і напаміла:

— Зінка Стэпчына, хіба забыўся?

Дзяўчына засаромелася і апусціла вочы. Круглы тварык зачырванеўся яшчэ мацней.

Глядзі ты! Бегала па вуліцы тры гады назад цыбатае гарэзлівае дзяўчо ў кароткай спаднічцы, а цяпер — дарослая дзяўчына ў вузкай, па модзе, сукенцы, з крутымі кудзеркамі нядаўняй завіўкі «баранчыкам». Зусім нявестай стала, толькі чаму гэта яе, нібы малую, па-ранейшаму ўсе клічуць Зінкай? Тады я не ведаў яшчэ, што за час маёй службы Зінка стала ў нас як свая, штодня забягала да маці, даглядала яе ў час хваробы. І падлогу вышаравалі яе маленькія дужыя рукі, і ружова-жоўтых кляновых галінак наламала і паставіла ў слоік яна, Зінка.

А за сталом раз за разам падымалі чаркі: і за тое, што я ўдала адслужыўся, і за будучую работу, і за добрую нявесту, і за многае, многае іншае. Толькі ніхто не здагадаўся падняць чарку за мой добры настрой. А на душы ў мяне было пагана: быццам нехта закруціў

спружыну ў грудзях і не адпускае, і яна цісне, гняце, не дае дыхаць. І ніякі доктар не дасць рады гэтай хваробе. А маці? Ды наўрад ці зразумее мяне і яна, наўрад ці пашкадуе: у сваёй бядзе вінаваты быў я сам.

Дні ішлі за днямі. Я астаўся працаваць механікам у родным калгасе. Быў сярод людзей. Хадзіў разам з хлопцамі ў клуб паглядзець новую кінакарціну, калі-нікалі перакульваў і чарку... Толькі застаючыся сам-насам, успамінаў невялічкі гарадок, дзе стаяла наша часць. Успамінаў дом на ціхай зялёнай вуліцы, лаўку пад старой таполяй на скверыкупятчку.

— Чаму так дзіўна пабудавана жыццё? Чаму чалавек не можа быць заўсёды шчаслівым... І што такое шчасце? Як яго разумець?

Такія думкі хвалявалі і непакоілі мяне. На адзіноце я безупынку курыў. А думкі

вялі і вялі ўсё далей. Чалавек задумае і здзейсніць тое, што захоча. Глядзі, якое мора стварылі людзі ў нашым калгасе. Цякла ручаіна сярод дрыгвянага алешніку, а цяпер тут вадасховішча — ледзь даплывеш да таго берагу. Нават чайкі ўведалі пра гэта і прыляцелі аднекуль. Ім што! Ляці сабе куды хочаш, раскінуўшы дужыя шырокія крылы. А ты, Васіль, нікуды не ляціш, бо згубіў сваё шчасце. Працуй і забудзь пра тое, што было ў далёкім гарадку.

Але забыць я не мог. Няўжо яно знікла назаўсёды, мае шчасце, паляцела ўпрочкі на лёгкіх белых крылах, мільганула светлай зорачкай. Хацелася кінуць усё і паімчацца туды, куды клікала сэрца, дзе жыла яна, Вера, мае сінявокае каханне...

Я падоўгу затрымліваўся на рабоце, да позняга вечара рамантаваў машыны, іх у калгасе набывалі ўсё больш: не было куды спяшацца, ніхто мяне не чакаў, хіба толькі маці. Але ёй хапала і сваёй работы на ферме і дома.

Вясковыя дзяўчаты спрабавалі жартаваць са мною, урываліся чародкай у хату, смяяліся і шчабяталі, клікалі на танцы. А я аднекаваўся: маўляў, змалку танцаваць не навучылі, а цяпер ужо такую навуку праходзіць позна.

— Ці не закахайся ты ў Зінку? — кпілі дзяўчаты. Ну што ім скажаш на гэта!

Зінка, відаць, па старой звычцы амаль штодня заходзіла да нас, і кожны раз твар яе ўспыхваў чырвоным макам. Пераступіўшы высокі парог, яна нягучна кідала: «Дзень добры вам!» і тут жа хуценька пыталася:

— Мо што дапамагчы вам, Іванаўна?

Маці ветліва сустракала Зінку, далікатна вяла з ёй размову, толькі я не прыслухоўваўся: Зінка ж прыходзіла да маці, а не да мяне.

Я нікому не выказваў сваіх пачуццяў, свайго сумнага роздуму, ды хіба можна было схаваць гэта ад маці? Яны, нашы маці, усё заўважаюць і разумеюць, нават тое, чаго не разумеюць мы самі.

...Ва ўсёй прыгажосці ішла па зямлі вясна. Цёплы ветрык высушыў зямлю. Маленькія кволья лісточкі непрыкметна вырваліся з пупышак і ахуталі бярозы празрыстым, тонкім воблачкам. Усё жывое цягнулася да ласкавага сонца. У мяне на душы неяк паспакайнела. Майскім вечарам аднойчы я вяртаўся дадому. Дзверы ў сенцы не былі зачынены, і я пачуў, як нехта плакаў наўзрыд. Я памкнуўся ўзбегчы на ганак і тут пачуў голас маці. Словы яе прымарозілі мяне да зямлі.

— Не плач, Зінка, ты яшчэ знойдзеш сабе добрага хлопца. А ў яго на сэрцы, відаць, другая, мацярынскае вока далёка бачыць. Не плач, дачушка, ты ж ведаеш, як я хацела мець цябе за нявестку. Ды нічога не паробіш, не будзе ў цябе з ім шчасця.

І зноў пачуліся Зінчыны ўсхліпы. Я павярнуўся, ціхенька адчыніў веснічкі і пашыбаваў за вёску. Дык вось у чым справа! А я, дурань, аслеплены сваімі ўласнымі пакутамі, не заўважаў чужых, не разумеў, што азначае полымя Зінчыных шчок, яе ўвагі да маёй маці. Нічога не ведаў, нічога не прыкмячаў, доўбня доўбня!

І раптам мяне апаліла думка — відаць, нялёгка Зінцы было пераступаць штодня парог нашай хаты, цярпець кпіны сябро-

вак і — бачыць маю абыякавасць. І ўсё ж Зінка ішла, яе штурхала нейкая вялікая, неадольная сіла... Цяпер я ведаў, што мне рабіць. Дзякуй табе, Зінка, за навуку! Усё цяпер здавалася простым і лёгкім. Вось пайду заўтра да старшыні і папрашуся на некалькі дзён. Паеду! Які ж я дурань, што так лёгка адступіўся ад цябе, Верачка. Чаму, пачуўшы агідную вестку, я не пайшоў да цябе, не глянуў у твае сінія чыстыя вочы? Яны не ашукалі б мяне. І да болю захацелася ўбачыць іх зараз жа...

Я нават не заўважыў, як лінуў спорны вясенні дождж. Вопратка на мне хутка прамокла і прыліпла да цела. Тут я ўспомніў: заўтра ж на досвітку ў рэйс па новае абсталаванне механічнай майстэрні! Павярнуў назад і пайшоў па цёмнай бязлюднай вуліцы, ніводнага агеньчыку ў вокнах. Толькі маці мая не клалася спаць: чакала мяне. Нічога не спытала, кінулася да шафы і хуценька падала сухую бялізну.

Рэйс выпаў далёкі, я не быў дома некалькі дзён і не ведаў, якая чакае мяне навіна. Ледзь толькі памыўся і павячэраў, як маці падала канверт. Я глянуў на яго — і мяне нібы працяў электрычны ток. Пісьмо ад Веры!

Але пісьмо было кароценькае: усяго паўстаронкі з вучнёўскага сшытка. Вера пісала, што ў яе, ці правільней, у нас нарадзілася дачка, ёй хутка споўніцца год. Дагэтуль маўчала, бо я вельмі пакрыўдзіў яе: адцураўся, не падаваў ніякіх вестак. Яна не чакае і не хоча ад мяне ніякай помачы, не хоча нават бачыць. Толькі вось Галачка ў апошні час усё хварэе...

І подпіс: Вера і Галачка...

— Дык вось што цябе гняце, сыноч, увесь гэты час! — прамовіла маці. — Зганьбіў дзяўчыну, а цяпер у кусты! Так добрыя людзі не робяць. Бацька твой за праўду, за шчасце людское галаву палажыў, а ты...

Маці паківала галавой. Голас яе задрыжаў, але праз хвіліну яна справілася з сабою.

— Ведаеш што, сыноч, слухай мяне. Калі ты яшчэ не згубіў сумлення, вясі сваю Веру з дачкой да нас. Хопіць, дзяўчына адпакутавала. Ды і табе не солідка, я ж бачу.

І тут прарвалася тое, што я так доўга ўтойваў ад маці. Не саромеючыся расказаў усё: як моцна я кахаў Веру, як мы запісаліся з ёю і былі шчаслівыя. А праз некалькі дзён прыгажунчык Мікола — яшчэ сябрам зваўся — сказаў пра яе такое, што я не магу забыць, выкінуць з галавы.

Яшчэ і дагэтуль стаіць у мяне ў вушшу рогат хлопцаў: Мікола з усімі падрабязнасцямі расказваў аб сваіх блізкіх адносінах да Верачкі і пад дружны рогат падміргаў у мой бок. Больш маёй нагі не было ў Вераччыным пакойчыку. Мы больш ніколі не сядзелі ў скверыку пад яе любімай таполяю і не лічылі хвіліны, што заставаліся да адбою.

— А калі гэты Мікола набрахаў!.. — перапыніла мяне маці. — Бач, цябе рогат і кпіны хлопцаў, жарты іхнія засмуцілі. А што жыццё чалавечае паламалася, ты пра гэта падумаў?

Голас маці, як заўсёды, быў мяккі і нават пяшчотны.

— Табе б, сыноч, лепш за ўсё зараз жа паехаць да Веры, толькі вось хіба што сябру не скончылі... Тады можа лепей зробім інакш. Лезь ты, Васіль, на гару ды выберы там лепшую шынку вэнджаную. Ды збегай на пошту, адбі тэлеграму. Паеду я.

І я зрабіў усё, што загадала маці, і завёз яе на станцыю. А пасля не знаходзіў сабе месца ад хвалявання. Як жа яны сустрэнуцца: як свякроў з нявесткай ці як чужыя адна адной... Але вось прыйшла тэлеграма: «Сустрадай ранішнім цягніком». Раней маці, калі здаралася куды выязджаць, заўсёды дабіралася на спадарожных. Разлічыўшы дакладна час, я выехаў на вакзал. Але ж трэба такому здарыцца: толькі ад'ехаў з кіламетр, як заглух матор. Я выскачыў з кабіны, падняў капот і пачаў корпацца ў маторы.

І як я пасля ні спяшаўся, як ні гнаў, а да прыходу цягніка не паспеў. Паставіўшы машыну ля вакзала, куляй кінуўся на перон і адразу ўбачыў маці, а ля яе малое дзіця.

— Бяры, Васіль, дачку на рукі ды нясі ў машыну, — уладна загадала маці.

А я не мог крануцца з месца. Няўжо гэта кволае бледнае дзіцяне — мая дачка? Мая і Верына?

— Бяры, бяры, сыноч, не стой, як слуп, — паўтарыла маці. І я паслухмяна працягнуў рукі, але дзяўчынка скрывілася ў плачы.

— Ідзі, ідзі да таты, Галанка!

Але Галачка не праявіла ніякай цікаўнасці і на гэты раз. Тады маці сама ўзяла яе на рукі, і мы рушылі да машыны.

лася без бацькі, а яна хоць бы слязіну пусціла, хоць бы каму паскардзілася. Сяброўкі з фабрыкі аб усім расказалі. Без яе просьбы памагалі: і лекі прыносілі, і ў дом адпачынку Веру разам з дачкой уладкоўвалі. Там крыху акрыяла. Адпусціла Галачку да нас часова, пакуль экзамены здасць. А потым, казала, забярэ. Ты толькі глянь на дзяўчынку, яна падобна да цябе, як дзве кроплі вады!

Я не мог узняць вочы ад сорама. Усе памагалі Веры, калі яна апынулася ў бядзе — і па маёй віне. Усе, толькі не я. Цяпер з намі будзе жыць гэтая маленькая істота — часцінка мяне і Веры. Ці здолее яна змацаваць тое, што было разбіта маёй нячуласцю і дурной рэўнасцю?

Галачка, Галачка! Няўжо і я калісьці быў гэтакі, як ты, бездапаможны і плаксівы? І няўжо ты калі-небудзь вырасцеш і станеш прыгожая, як твая мама, і мы з Верай будзем любаватца табой...

Мы з Верай... Але ці даруе яна мне... Час ідзе. Я пішу Веры ледзь не кожны дзень, а яна мне не адказвае. Піша толькі да маёй маці, і толькі пра Галачку. А дзяўчынка расце.

Аднойчы Галачка вымавіла «та-та» і прыхілілася да мяне. Ці мне здавалася, ці гэта было на самай справе, але Галачка папрыгажэла. Паружавеў тварык, яна ўся пакруглела, зрабілася веселейшая, амаль не хныкала, як бывала раней, і ахвотна ішла да мяне на рукі.

Так і жыў я адзінокім татам і вельмі чакаў прыезду Веры: у яе меўся быць

Ну і было работы жаночым языкам! Здаецца, уся вёска гула, як пчаліны вулей, калі даведаліся людзі, што я стаў бацькам. Зінка больш да нас не прыходзіла, а пры выпадковай сустрэчы апускала галаву і прыспешвала крок. Маці нібы нічога не прыкмячала. Толькі сказала мне:

— Паглядзела я на Верына жыццё — ажно сэрца зайшлося. Ну і характар! І сама колькі хварэла, і дзіцяне нарадзі-

чарговы адпачынак. Я нясцерпна хацеў бачыць Веру і баяўся сустрэчы з ёю. Як лёгка разбурыць сваё шчасце, і як цяжка зноў здабываць яго!

А што, калі Вера не даруе маёй абыякавасці і бяздушнасці?

Гэтая думка не давала мне спакою. Адкладваць больш я не мог.

Сонечнай раніцай выехаў я да яе ў ціхі зялёны гарадок...

Амаль усё дзеянне новай шырокаэкраннай мастацкай кінааповесці «Я крочу па Маскве», па-стаўленай рэжысёрам Георгіем Данелія па сцэнарыю Г. Шпалікава, адбываецца на вуліцах нашай

сталіцы. Трое добрых хлопцаў — масквічы Коля і Саша разам з Валодзем, які трапіў праездам на адзін дзень у Маскву, — аказваюцца ўцягнутымі ў серыю цікавых прыгод і сустрэч з рознымі

людзьмі: з добрымі і «так сабе», з вясёлымі і сур'ёзнымі, з лагоднымі і злымі.

Дзея фільма адбываецца ў адзін дзень — з раніцы да позняга вечара, і за гэты час мы палюбім і асноўных персанажаў карціны, і многіх з тых, хто трапляецца на іх шляху... Разам з героямі мы будзем крочыць па Маскве, пабудзем у самых розных яе кутках, парадземся прыгажосці штотдзённага яе жыцця.

У галоўных ролях здымаліся студэнты тэатральнага вучылішча імя Шчукина Н. Міхайлоў (Коля) і Е. Сцяблоў (Саша), акцёр Маскоўскага тэатра імя А. С. Пушкіна В. Локцеў (Валодзя), а таксама кінаакцёры Г. Польшкіх, Р. Быкаў, І. Скобцава.

...На бальнічным ложку ляжыць урач хуткай дапамогі Аляксандр Бяроз-

кін. Абудзіўшыся ад сну, ён бачыць Шуру, якая стаіць ля ложка.

— Скажыце, я жы-

вы? — ціха пытае ён.

— Што вы? — здзіўляецца дзяўчына.

— А я думаю — памёр.

І трапіў у рай да божанькі. І ўсё гэта ўжо там...

— Я прыйшла, каб вярнуць вам кнігу, — збянтэжыўшыся, шэпча Шура. — Гэта ваша... Вы забылі. Як гэта з вамі здарылася?

— Гераічныя будні хуткай дапамогі, — усміхнуўшыся, адказвае Бярозкін. — Адзін дурань спазніўся на спатканне і на крыллях кахання трапіў пад трамвай. Прыйшлося вагон падымаць. А потым рысорай зламала мне плячо...

Гэта эпізод з новай мастацкай кінааповесці «Дзень шчасця», якую выпускае на экраны рэспублікі кінастудыя «Ленфільм».

Кадр з кінафільма «Я крочу па Маскве».

Адэла невысокага росту, крыху паўнаватая. Хоць ёй усяго 33 гады, у яе ўжо дзве дачкі, 14 і 15 гадоў. Характар у Адэлы мяккі, вясёлы і таварыскі, усмешка не сыходзіць з яе вуснаў. Працуе яна без стомы, мые, чысціць, вымятае смецце з усіх куткоў. Калі яна, нібы ўраган, праімчыцца па сталовай і кухні, там не застаецца ніводнай пылінкі, ніводнай рэчы не на сваім месцы.

Увіхаючыся над прыгатаваннем абеду, яна расказвае мне гісторыю свайго жыцця:

«Я з сялян, нарадзілася ў Фамента, але жыла ва ўзгоркаватым раёне Трынідад. У пяць гадоў я страціла маці і з таго часу працую. Я памагала бацьку ў полі і дома. Калі ён зноў ажаніўся, мне давялося даглядаць малых новых брацікаў і сястрычак, а ў полі па-ранейшаму працаваць, як мужчына».

У 17 гадоў Адэла выйшла замуж. Неўзабаве пасля нараджэння другой дачкі муж кінуў працаваць і пачаў гуляць у азартныя гульні. А Адэлі прыйшлося весці жорсткую барацьбу з жыццём, каб пракарміць сябе і дзяцей. У полі яна працавала здзельна, гэта значыць ёй плацілі за праполку ўчастка пэўную суму незалежна ад затрачанага на гэта часу. Атрымлівалася каля 15—20 сентава ў дзень, без харчавання. Яна брала з сабой на работу акраец хлеба, а ваду прасіла ў сялян. Часам ёй дазвалялі збіраць на палях тое, што заставалася там пасля збору ўраджаю юкі або салодкай бульбы, і гэтым яна карміла дзяўчынак. Апрача таго, ёй трэба было яшчэ выкройваць час і для работы па дому. Муж не прыносіў ні капейкі, але еў, спаў і патрабаваў чыстую бялізну.

Справы ішлі ўсё горш і горш; гэта былі апошнія дні тыраніі Батысты, нястача і галеча абрушыліся на беднякоў; многія з іх, як і Адэла, нават не разумелі сэнсу падзей, якія адбываліся. Яна амаль нічога не ведала аб рэвалюцыі — чула толькі размовы, якім не надавала значэння. Газет не чытала. Трэба было неяк жыць, і яна, ускінуўшы мяшок на плячо, пайшла гандляваць гароднінай на вуліцах; прадавала яна і білеты для гульні ў «баліту», якой тады захапляліся ўсе кубінцы.

Аднак жанчыны, якія працавалі, падобна да Адэлы, «як мужчыны», былі пазбаўлены праваў чалавека. Муж Адэлы не абмежаваўся тым, што жыў на яе сродкі, але і з'явіўся аднойчы з іншай жанчынай.

«Калі я запратэставала, ён замахнуўся, нібы збіраючыся мяне ўдарыць. Кроў кінулася мне ў твар ад гневу і зняважанай гордасці. Я стала перад ім — паспрабуй, маўляў, удар. Ён не ўдарыў, але я ўжо ўсё роўна не магла з ім жыць. І вось аднойчы падхапіла я сваіх дзяўчынак, адну

адвяла да хроснай, другую — да цёткі, а сама адправілася ў Санта-Клару і нанялася ў служанкі».

Далей Адэла расказвае мне, як цяжка ёй давялося ў служанках. У першым доме, куды яна нанялася, ёй плацілі ўсяго 20 песа ў месяц. Яна павінна была мыць, прасваць, прыбіраць, варыць і, апрача таго, даглядаць прыдуркаватую. На гэтыя грошы яна ўтрымлівала дзяцей і яшчэ памагала свайму хвораму беспрацоўнаму бацьку.

Бацька Адэлы хварэў ужо даўно; на працягу пяці гадоў ён амаль не працаваў, а ў сям'і было трое маленькіх дзяцей.

«Па праўдзе кажучы, ён хварэў ад знясілення; цяпер, калі ў яго ёсць работа і ён добра харчуецца, ён не хварэе».

Калі дачкам Адэлы споўнілася 11 і 12 гадоў, яна ўзяла іх да сябе. Толькі тады яны ў першы раз пайшлі ў школу. Адэла зняла пакой, каб усе трое маглі жыць разам, і плаціла за яго 6 песа. Ніякай абстаноўкі ў пакоі не было. Некалькі месяцаў яны спалі на падлозе.

У рашаючыя дні рэвалюцыі Адэла жыла ў Санта-Клары. Усе гаварылі тады пра рэвалюцыянераў, і паколькі незадавальненне рэжымам Батысты было ўсеагульным, то, натуральна, сімпатыі народа былі на іх баку.

Жанчыне рэвалюцыянеры таксама падабаліся: аднойчы, калі да горада набліжаўся бой, група «барадачоў» прыехала спецыяльна папярэдзіць жыхароў квартала, дзе жыла Адэла, што будуць страляць і ім неабходна схаватца.

У гэтыя трывожныя дні Адэла вярнулася ў вёску і пражыла там тры месяцы.

Але вось рэвалюцыя перамагла. І Адэла зноў прыехала ў Санта-Клару са сваімі дзяўчынкамі. З работай было дрэнна. Адэлі прыйшлося перамяніць некалькі месц; як і раней, яна шмат працавала і мала атрымлівала. Але яна пачала цікавіцца рэвалюцыяй. Заразіўшыся панаваўшым усюды энтузіязмам, яна ўлілася ў агульны паток.

Адэла ўступіла ў Федэрацыю кубінскіх жанчын з самых першых дзён стварэння гэтай арганізацыі. Разам са сваімі дачкамі яна добраахвотна працавала ўсюды, куды б яе ні пасылалі.

«Да рэвалюцыі, — гаворыць мне Адэла, — я не ведала, што значыць цешыцца жыццём. Я заўсёды любіла веселасць, музыку, святы, але мне ніколі не даводзілася ўдзельнічаць у гэтым. Маё жыццё было суцэльнай пакутай. Але калі прыйшла рэвалюцыя, я заўсёды выходзіла на вуліцу разам з усімі, калі што-небудзь адбывалася. І якой шчаслівай я сябе адчувала!»

Са слязьмі абурэння ўспамінае яна Плайя-Хірон¹; як і ўвесь кубінскі народ, яна была гатовая на любыя ахвяры,

Кадр з кінафільма «Дзень шчасця».

— У гэтай карціне, — расказвае рэжысёр Іосіф Хейфіц, — якую я паставіў па ўласнаму сцэнарыю, напісанаму сумесна з пісьменнікам Юрыем

Германам, мы хацелі расказаць аб душэўным багацці і прыгажосці савецкіх людзей, падкрэсліць, што яны заўсёды захоўваюць у сабе вечны агонь веры ў высокае прызначэнне чалавека.

У фільме тры галоўныя дзеючыя асобы: урач лінгвадскай хуткай дапамогі Бярозкін, геофізік Фёдар Арлоў і яго жонка Шура. У сутыкненні гэтых людзей выяўляецца іх рознае разуменне кахання, пачуцця абавязку, гонару.

Наш фільм — аб прызначэнні чалавека, аб каханні, аб людзях маральна чыстых і светлых...

У ролі Бярозкіна ў карціне здымаўся папулярны кінаакцёр Аляксей Баталаў, у ролі Шуры — Тамара Сёміна, знаёмая глядачам па фільмах «Уважэнне», «Парожні рэйс», «Калегі», «Прыгонная актрыса», у ролі Фёдара — Юрый Зубкоў.

Кубінка — студэнтка тэхналагічнага інстытута ў Гаване Берта Чэро Дыяс змагалася з непісьменнасцю ў сябе на радзіме. На фота Берта ў піянерскім лагеры Мінскага трактарнага завода. Фота Ф. Чаховіча.

толькі б адстаяць родную зямлю і рэвалюцыю, гэту цудоўную рэвалюцыю беднякоў. У час блакады² Адэла запісалася ў санітарную дружыну.

Гутарка заходзіць аб рацыяніраванні прадуктаў. Адэла смеецца:

«Раней я ніколі не купляла вяндрліны, якая зараз прадаецца па картках. Ні сыру, ні масла, ні мяса. Калі выпадаў такі тыдзень, што мы куплялі на дваццаць сентава касцей, мы лічылі сябе шчаслівымі».

І, нарэшце, самае цудоўнае — толькі што залічылі на стыпендыю Хулію, яе малодшую дачку. Такім чынам, пачатковую і сярэднюю адукацыю яна атрымае за кошт дзяржавы. А потым зможа вучыцца і далей, у вышэйшай навучальнай установе.

Зумелія, старэйшая дачка, таксама хутка атрымае стыпендыю. Яна хоча вывучаць медыцыну.

Бацька Адэлы не верыў у рэвалюцыю. Калі яму гаварылі аб рэвалюцыі, ён выходзіў з сябе: «А, усе яны аднолькавыя — толькі абяцаюць».

¹ Плайя-Хірон — месца высадкі контррэвалюцыянераў на Кубе ў красавіку 1961 года.

² Маецца на ўвазе блакада Кубы, арганізаваная Злучанымі Штатамі Амерыкі ў канцы 1962 года.

НЕ ПАДАВАЙЦЕ РУКІ

Вось які ён, Марцінкевіч...

Дарагая рэдакцыя, дарагія чытачы часопіса! На душы ў мяне вельмі горка. Я ўзялася за пяро і прашу вас прачытаць маё пісьмо і памагчы добрай парадай. Справы сямейныя лічацца асабістымі. Але ці так гэта? Няўжо можна прайсці міма здэклівых адносін мужа да жонкі, да дзіцяці, няўжо гэта не датычыць грамадскіх арганізацый? Аднак раскажу ўсё па парадку.

Мне зараз 24 гады. У 21 год я выйшла замуж за Сашу Марцінкевіча. На няшчасце, мой муж аказаўся чалавекам бяздушным. Ажаніўшыся, ён пачаў баяцца дзяцей. Але сын у нас паявіўся. Неўзабаве муж адмовіўся ад мяне і маленькага свайго сына, ён пачаў шукаць новыя сувязі. Мне давялося звярнуцца ў суд за аліментамі. Але ад уплаты іх Марцінкевіч усяляк ухіляецца. Кожныя два-тры месяцы ён мяняе работу. Нашаму сыну зараз 2 гады і 3 месяцы. За ўвесь гэты час яго бацька не больш 5 месяцаў высылаў грошы, прысуджаныя яму судом.

Я працую на будоўлі мулярам. Жыву ў інтэрнаце. Сярод людзей мне добра. Але ёсць у нас, на жаль, яшчэ такія людзі, якія на чужым горы хочуць пабудаваць сваё шчасце.

У Калінкавічах працуе лабаранткай Каця. У яе забяспечаныя бацькі. Яны купілі майго мужа. Каця і яе бацькі ведалі, што Саша жанаты, што ён прамяняў сына на шафу з люстэркам і мяккую канапу. А сын расце і марыць аб тым, як ён паедзе да таты і як тата будзе катаць яго на машыне. Яму

яшчэ цяжка зразумець, што за татам нельга ўгнацца, што ён уцякае ад свайго сына.

Дарагія дзяўчаты, калі вам калі-небудзь сустрэнецца Саша Марцінкевіч або такія, як ён, пазбягайце іх, як чумы, не падавайце ім рукі. Яны скалечыць вашу жыццё гэтаксама, як Саша скалечыў маё. Ён і мяне разлучыў з сынам. Не атрымліваючы ад мужа ніякай дапамогі, я вымушана была сына пакінуць пакуль у родных у вёсцы. Як мне цяжка, можа зразумець толькі той, хто сам такое перажыў.

Дарагія таварышы, памажыце мне добрай парадай. Я буду вельмі рада, калі хто-небудзь мне напіша.

О. Н. МАРЦІНКЕВІЧ

г. Светлагорск.

а гэта яго сыноч...

Ён жыў у раёне трушчоб, ва ўбогай хаціне, якая кожную мінуту магла рухнуць, і плаціў за яе сем з палавінай песа ў месяц. Амаль заўсёды ён быў без работы.

Але вось рэвалюцыйны ўрад вырашыў зруйнаваць усе халупы, у якіх у нечалавечых умовах жылі сем'і беспрацоўных. Бацьку Адэлы і многім іншым далі работу — яны сталі мулярамі і пачалі будаваць сабе дамы. Цяпер у старога ёсць работа і дом, пабудаваны на тым самым месцы, дзе некалі стаялі халупы. Гэты новы раён носіць назву «Лацінская Амерыка».

Адэла зноў выйшла замуж; яе муж — будаўнік, перадавы рабочы.

Так кубінская рэвалюцыя прынесла шчасце Адэлі, адкрыла светлую будучыню перад яе дзецьмі, перад бяднейшымі з бедных, перад тымі, хто раней мог карміць сваіх дзяцей хіба што гнілой гароднінай.

«Можаце ўказаць маё поўнае імя, — гаворыць мне Адэла. — Я ніколі не саромеюся таго, што мне давялося перажыць, і буду ганарыцца, калі гісторыя майго жыцця паслужыць справе рэвалюцыі».

Яе завуць Адэла Гальярда, жыве яна на вуліцы Сеспедэс, 219, у горадзе Санта-Клара (правінцыя Лас-Вільяс), на Кубе, свабоднай тэрыторыі Амерыкі.

Лаура Баланыёс КАДЭНА

(З часопіса «Женщины мира»)

ДЗІЦЯЧЫЯ КНІГІ

— Прачытай нам пра Леніна, — просяць сваю вожыкую вучні 1-й школы г. Барысава.
Фота Ф. Чаховіча.

Кнігі — гэта адзін са сродкаў выхавання. З дапамогай кнігі дзіця лепш і хутчэй пазнае навакольны свет. Добрая кніга выклікае ў душы дзіцяці спачуванне, радасць, абурэнне. Кніга вучыць, развівае разумовыя здольнасці дзіцяці, расшырае яго круггляд. Мастацкая літаратура ўзбагачае мову дзіцяці, вучыць ясна выкладаць свае думкі. Станоўчыя героі выклікаюць у дзіцяці імкненне пераймаць ад іх усё лепшае, а адмоўныя — пачуцці абурэння, асуджэння. Каб кніга мела ўплыў на дзіця, яна павінна адпавядаць яго развіццю і ўзросту.

Дашкольнікам уласціва канкрэтнае мысленне, эмацыянальнасць, няўстойлівасць увагі. Дзеці яшчэ вельмі мала ведаюць аб навакольным свеце. Таму тэксты і ілюстрацыі кніг для дашкольнікаў павінны папярэдня і расшыраць веды. Змест кніг павінен быць эмацыянальным, выклікаць у дзіцяці розныя пачуцці. Апавяданні і вершы павінны быць кароткімі, зразумелымі, з цікавым сюжэтам.

Першую кніжку-карцінку дзіця атрымлівае тады, калі яму ўжо знаёмы намаляваныя ў ёй прадметы. Здольнасць пазнаваць і разумець намаляванае фарміруецца паступова, да двухгадовага ўзросту.

Ужо ў пачатку другога года жыцця дзіця ахвотна цягнецца па кнігу, яго вабяць яркае фарбаў і шэст паперы. Двухгадовае дзіця любіць усё мацаць, камячыць, рваць. Таму старонкі кніг павінны быць з цвёрдага кардону. На кожнай старонцы дзіця знаходзіць знаёмую цацку — мяч, медзведзянё, кубікі, бразготку. У другой кнізе яно бачыць прадметы адзення, прылады туалету, мэблю.

Пасля таго, як дзіця пазнаёмілася з кошкай, сабакам, пёўнем, казой і іншымі хатнімі жывёламі, яму можна даць кніжку, у якой яны намаляваны. Дзіця з задавальненнем разглядае малюнкi і стараецца пераймаць «размову» жывёл.

На трэцім годзе дзіця распазнае ўжо ў малюнках дзеянне, невялікія здарэнні, асабліва калі маці памагае яму арыентавацца (расказвае, пытае, чытае кароткія тэксты). Дзіця падбаеца паўтараць усё, што чытае або расказвае старэйшыя: народныя песні, кароткія вершы. Ахвотна слухаюць яны расказы пра сябе і пра іншых дзяцей.

На пятым і шостым годзе жыцця дзіця асабліва падбаеца казкі. Яны пачынаюць адрозніваць рэальнае ад выдуманнага. Казкі маюць вялікае значэнне для маральнага выхавання дзіцяці. Персанажы казак раскрываюць перад дзіцем разнастайнасць чалавечых характараў. Дзіця лёгка запамінае, што такое сумленнасць, адвага, стараннасць, мудрасць, лягота, сквапнасць, зазнайства. У казках усім дастаецца па заслугах — зло караецца, добрачыннасць узнагароджваецца. Казкі развіваюць уяўленне дзіцяці, а

ўяўленне неабходна кожнаму чалавеку ў любой рабоце.

З дапамогай апавяданняў і вершаў мы выходзім у дзеціх павягу да працы і да чалавека працы.

У час прагулак дзіця назірае разнастайнае хараство прыроды ў розныя поры года. Мастацкая літаратура ўсё гэта дапаўняе, паглыбляе, абагульняе. Выхаванне любові да роднай прыроды — аснова прывіцця любові да Радзімы. Дзіця ва ўзросце пяці-шасці год трэба расказаць пра стваральніка нашай сацыялістычнай дзяржавы У. І. Леніна і прачытаць кнігу А. І. Ульянавай «Дзіцячыя і школьныя гады Ільіча», апавяданні А. Конанова і інш. Дзякуючы кнігам пра Леніна вобраз вялікага правадыра становіцца дзіцяцям бліжэй і любімым.

Кожную новую кнігу, перш чым паставіць яе на кніжную паліцу дзіцяці, бацькі павінны прачытаць самі, прадумаць яе змест, прагледзець ілюстрацыі, рашыць, як паднесці яе малому. Затым разам з дзіцем трэба аглядаць вокладку кнігі. Малюнак на ёй падкажа, пра што напісана ў кнізе. Пасля гэтага трэба прагледзець ілюстрацыі, а затым прачытаць дзіцяці казку, апавяданне або вершы.

Для таго, каб навучыць дзіцяці дашкольнага ўзросту ўважліва слухаць, бацькі павінны расказваць або чытаць вельмі выразна. Дзіця ж павінна зразумець асноўны змест кнігі без лішніх тлумачэнняў. Голасам, інтанацыяй трэба выказаць адносіны да станоўчых і адмоўных персанажаў і іх учынкаў. Чытаючы і расказваючы, трэба таксама прымаць пад увагу працягласць: трох-чатырохгадовым можна чытаць 10—15 мінут, пяцігадовым — 20 мінут, шасці-сямігадовым — 30 мінут. Шкодны чытаць за адзін раз некалькі апавяданняў і казак. Дзіця ўспрымае іх павярхоўна, уражанні хутка расейваюцца, змешваюцца.

Урач раіць

САЧЫЦЕ ЗА СВАІМ ЗДAROУЕМ

Значна лягчэй лячыць рак пры яго зараджэнні, чым калі ён ужо развіўся. Яшчэ большы эффект атрымліваецца пры прадукцыі рака. Вось чаму кожная жанчына адзін-два разы ў год павінна абавязкова прайсці агляд ва ўрача-гінеколага, а там, дзе няма ўрача, — у акушоркі або фельчара. З 1945 года ў нашай краіне праводзіцца масавыя прафілактычныя агляды жанчын.

Назіранні за хворымі паказваюць, што злаякасныя пухліны не ўзнікаюць адразу, ім папярэднічаюць розныя захворванні.

Справа ў тым, што пухліны бываюць дабраякасныя і злаякасныя, гэта значыць, ракавыя. Добраякасныя пухліны нічым не адрозніваюцца ад той тканкі, з якой яны ўзніклі, і пасля выдалення не паўтараюцца. Але выдаляць іх неабходна, таму што часам яны ператвараюцца ў злаякасныя.

Раку папярэднічаюць і такія захворванні, як хранічныя запаленчыя працэсы жаночых палавых органаў; да іх прыводзяць неаднаразовыя абарты. Найбольш жа частае

захворванне жаночых палавых органаў — гэта язва шыйкі маткі, якая ўтвараецца з прычыны злушчвання паверхневага слою слізистай абалонкі. Апрача таго, язва можа павялічвацца з прычыны розных захворванняў, у тым ліку няправільнага палажэння маткі, пашкоджання шыйкі пры абортах або родах, парушэння гігіены палавога жыцця, расстройтва дзейнасці яечнікаў.

На жаль, нярэдка жанчыны легкадумна адносяцца да язвы шыйкі маткі. А калі яна доўга не заживае, то спыняюць лячэнне. І за гэта бываюць жорстка пакараны: язва перараджаецца ў рак.

Немалой рызыцы падвяргаюць сябе жанчыны, што хварэюць на паліп шыйкі маткі, які ўяўляе сабою разрастанне слізистай абалонкі. Часам паліп таксама можа перарадзіцца ў рак, калі своечасова яго не выдаляць. Як і язва шыйкі маткі, паліп не суправаджаецца болямі. Таму жанчыны, не паказваючыся ўрачу, нічога не падзяраюць. А некаторыя хворыя, ведаючы, што ў іх паліп, не выдаляюць яго.

Ва ўрачэбнай практыцы ёсць шмат прыкладаў, якія пацвярджаюць, што жанчыны часта самі з'яўляюцца вяршыцельцамі свайго лёсу. Ад іх свядомасці, асцярожнасці, своечасовага звяртання да ўрача-гінеколага залежыць іх уласнае здароўе і працаздольнасць.

І. ЛЯНДРАС,
кандыдат медыцынскіх навук.

РАДЫСКА РАМНЯЯ

Раннюю радыску можна падаць на стол нярэзанай. Трэба эрэзаць лісце, пакінуўшы ў радыскі сцяблінкі даўжынёй 2—3 см, затым добра прамыць яе, пакласці па некалькі штук у нізкую шклянную вазу (у адзін рад) і заліць да палавіны халоднай вадой.

БОРШЧ ХАЛОДНЫ СІШЧАЎЕМ

У шчаў адарваць чаранкі. Шчаўе прамыць, нарэзаць, пакласці ў вар і варыць, затым астудзіць. Буракі зварыць, ачысціць і нарэзаць маленькімі прадаўгаватымі кавалачкамі.

У астуджанае шчаўе пакласці нарэзаных буракі, ачышчаныя і разрэзаныя на кавалачкі агуркі, уліць збітую сыравашу, пакласці дробна нарэзаную зялёную цыбулю, кроп, збітую смятану, соль і цукар.

Пры падачы на стол у кожную талерку пакласці па аднаму крутому яйку, разрэзанаму на 4 часткі, і заліць халодным баршчом. Да яго падаць вараную бульбу.

1 бурак, 150 г шчаўя, 1 шклянку смятаны, 2 літры сыравашы, 2 зялёныя агуркі, 3 яйкі, соль, цукар, кроп, зялёную цыбулю.

БУЛЬБЯНЫЯ ВАТРУШКІ

У звараную і працёртую бульбу пакладзіце яйкі і перамяшайце. Падрыхтаваную бульбяную масу раскачайце ў круглай выемкай нарэжце кружкі (з разліку 2—3 шт. на порцыю). Пакладзіце іх на бляху, зверху змажце маслам. У сярэдзіне кожнага з іх зрабіце паглыбленне і пакладзіце ў яго начинку. Для прыгатавання тварожнай начинкі ў працёрты тварог пакладзіце цукровы пясок, смятану і перамяшайце. Змажце кружкі яйкам і запячце.

Бульбы 1 кг, яйкі 2 шт. (у тым ліку 1 яйка ў начинку), тварагу 140 г, цукру 1 ст. лыжку, смятаны 4 чайныя лыжкі, масла 3 чайныя лыжкі.

СМАЖАНАЯ ЦЯЛЯЧАЯ ЗАДНЯЯ НАГА

Цялячую заднюю нагу нацерці соллю і даць прасаліцца на працягу 1 гадзіны. Затым мяса абсушыць, абмазаць смятанай або маслам або нашпігаваць кавалачкамі сала, пакласці на бляху і смажыць у гарачай духоўцы. Калі мяса добра абсмажыцца з усіх бакоў, наліць крыху гарачай вады, дадаць ачышчаную нарэзаную моркву, пятрушку і кожныя 10—15 мінут паліваць сокам, які ўтвараецца ў час смажання. Калі відзец лёгка ўваходзіць у мяса

і ў праколе паяўляецца светлы сок, то смажана гатова. Дадаць яе з духоўкі і астудзіць. З соку, які застаўся, зняць тлушч, разбавіць вадой, яшчэ крыху паварыць, працэдзіць, выліць у асобную пасуду і даць застыць.

Перад падачай на стол смажаніну нарэзаць акуратнымі нятонкімі лустачкамі (без касцей), зверху ўпрыгожыць нарэзаным або выціснутым з пергаментнай трубочкі жэле.

І цялячая задняя нага, 100 г сала, 1 морква, 1 пятрушка, соль.

КАТЛЕТЫ ЯЧНЫЯ З ТВАРАГОМ

У кіпячую падсоленую вадку ўсыпаць прамытыя крупы і, памешваючы, варыць да загусцення, затым дадаць тлушч і паставіць на 1 гадзіну ў духоўку для ўправання. Потым прапусціць праз мясарубку, дадаць расцёрты тварог, яйка, цукар, перамяшаць, зрабіць катлеты, абкачаць у сухарах і падсмажыць на скаварадзе з маслам.

На стол падаць з растопленым маслам або са смятанай.

1 шклянку буйных ячных круп, 2 шклянкі вады, 1 ст. лыжку масла, соль, 200 г тварагу.

Гародніна адыгрывае вялікую ролю ў харчаванні чалавека як асноўная крыніца вітамінаў, вугляводаў, арганічных кіслот і мінеральных рэчываў. Гародніна, як сакавітая і асвятляючая ежа, узбуджае апетыт і дае неабходную арганізму клетчатку, якая палепшае работу кішчечніка. Кожны від гародніны адрозніваецца асаблівымі ўласцівасцямі.

Бульба (клубні) змяшчае 14—25% крухмалу. У ёй ёсць вітаміны В і С.

Капуста змяшчае вітамін С, якога значна больш у чырвонакаловай капусте.

Морква змяшчае шмат карціну, які ў арганізме чалавека ператвараецца ў вітамін А. У ёй ёсць таксама вітаміны В і С, эфірныя масла, цукар і іншыя рэчывы, неабходныя арганізму чалавека. Морква ўжываецца не толькі для прыгатавання асобных страў, але і як прыправа да іншых страў для палепшэння іх смаку і колеру.

Сталовыя буракі змяшчаюць каля 10% цукру, мінеральных рэчываў і вітамін С.

Цыбуля змяшчае цукар, вітамін С, а таксама эфірныя масла, якія стымулююць выдзяленне стрававальных сокаў. Зялёная цыбуля змяшчае шмат вітаміна А. Цыбуля, як і морк-

ва, ужываецца ў невялікай колькасці пры прыгатаванні розных страў для палепшэння смаку і ўзбуджэння апетыту.

Памідоры змяшчаюць шмат каштоўных рэчываў, вітаміны В і С, арганічныя кіслоты, цукар і інш.

Шпінат змяшчае каштоўныя мінеральныя солі і вітаміны; у ім больш бялку, чым у іншай гародніне (каля 3,7%).

Хрэн у параўнанні з іншай гароднінай змяшчае найбольш

шую колькасць вітаміна С. У ім шмат вострых рэчываў, якія стымулююць выдзяленне стрававальных сокаў.

Агуркі, радыска, салата маюць вялікае смакавае значэнне.

Стручковая гародніна — зялёны гарошак, боб, фасоль — змяшчаюць шмат бялкоў, вугляводаў, мінеральных солей, вітамінаў В і С і карціну.

У ГАСПАДАРЦЫ СПАТРЭБІЦА

ПАУБУЛЬБІНЫ

Сырой абабранай бульбінай можна ачышчаць карціны, выкананыя маслам.

Працёршы бульбінай пафарбаваныя маслянай фарбай дзверы, вы здымеце сляды ад пальцаў.

Добра ачысціце пацямнелую медзь. Калі перасалілі суп, апусціце сырую бульбіну з кавалачкам цукру ў каструлю і суп не будзе перасоленым.

ПАУЦЫБУЛІНЫ

Сырая цыбуля ачышчае ад іржаўчыны металічныя нажы. Калі цыбулінай працерці лакаваныя туплі або сумку, яны зноў набываюць блыск.

Працёршы цыбулінай пазалочаную раму, можна зняць плямы ад мух.

Калі вас укусіў камар, патрыце тое месца сырой цыбулінай, і раздражненне зараз жа знікне.

ЗАВАРАНЫ ЧАЙ

Заваркай чаю можна пафарбаваць у крэмавы колер панчохі, белыя сурвэткі, карункі.

Калі мокрымі чайнікамі працерці скавародку, то знікне пах рыбы і цыбулі.

ГУШЧА КАВЫ

здымае блыск з чорных насцюмаў.

НЕКАЛЬКІ КРОПЕЛЬ АЛЕЮ,

прыбаўленых у вадку, дзе варыцца фасоль, зробіць яе больш мяккай і смачнай.

КАВАЛАЧАК ЦУКРУ,

прыбаўлены да гародніны, палепшае яе смак.

ЛЫЖАЧКА ВОЦАТУ

І два кавалачкі цукру замяняць белое віно ў любым соусе. Калі прамыць у падксленай воцатам вадзе капусту, салату, шпінат — з іх зараз жа аддзяляюцца казыўкі. Грыбы таксама неабходна прамываць падксленай вадой.

Невялікая колькасць воцату добра ачышчае цырату.

НАШАТЫР

Лыжачка нашатыру, дададзеная ў апошнюю вадку, у якой палашчае шарсцяныя рэчы, надае ім ранейшую мяккасць. Нашатыром здымаюць з белай бялізны ўсе фруктовыя плямы.

Некалькі кропель распырсканага ў паветры нашатыру знішчыць на кухні ўсе непрыемныя пахі.

Каб блішчалі алюмініевыя каструлі, памыўшы іх, апалашчыце вадой з нашатыром.

ЛУСТАЧКА ЛІМОНА

Ёю можна працерці медныя рэчы.

ДРОБНА ПАТОУЧАНАЕ ШАЛУПІННЕ АД ЯЕК,

змешанае з цукрам, з'яўляецца добрым угнаеннем для кветак.

СТАРЫЯ КАПРОНАВЫЯ ПАНЧОХІ

могуць служыць добрым шматком для зняцця пылу з мэблі.

ЯК ЗНЯЦЬ ПЛЯМЫ З АБРУСА

Плямы ад гарчыцы змазваюць гліцэрынай, і калі яны адыдуць, іх прамываюць цёплай вадой з мылам.

Плямы ад наві прамываюць цёплай вадой, а затым добра намыльваюць.

Чарнільныя плямы на каляровым абрусе здымаюць лімонам.

* * *

Каб асвятлыць гальштук, абкруціце яго вакол шкляннага слоіка з гарачай вадой. Гальштук зноў набудзе добры выгляд і не страціць форму.

Калі ў вязанай рэчы спусцілася адна пляма, яе можна непрыкметна змацаваць воласам.

Калі чорная скураная сумка страціла выгляд, яе можна асвятлыць, прамыўшы ватным тампонам, змочаным у цёплай вадзе з мылам, прапаласкаць, даць высохнуць і змацаць любым крэмам.

Перш чым адкрыць пачок з маслам або маргарынам, абліце яго халоднай вадой: да паперы не будзе прыставаць тлушч.

Калі вы збіраецеся ў дарогу ўзяць з сабой бутэлькі з вадкасцю, то заклеіце горлачка паверх корка пластылінам, вадкасць не выльецца.

Пераклад з французскай мовы
П. ВОЛКАВАЯ

«Як мыць гафрыраваную сукенку і ці можна белы капрон пафарбаваць у які-небудзь іншы колер?» — пытаецца чытачка Е. КЛІМЕНКА з г. Нова-Бярысава.

Гафрыраваную сукенку ні мыць, ні чысціць у хімічэскай нельга, таму што гафрыроўка разьдзецца. Калі сукенка вам падабаецца і зроблена яна з добрай тканіны — лепш, вядома, яе памыць і потым зноў зрабіць гафрыроўку.

Капрон не фарбуюць, таму што ён пры высокай тэмпературы плавіцца.

«Я вырашыла перафарбаваць сінюю бастонавую спадніцу ў чорны колер, — піша работніца мінскага завода «Запчасткі» А. П. Ракуч. — Фарбавала ў эмаляваным бачку, колькасць вады была дастаткова, але спадніца атрымалася пакаменчанай. Колькі я ні прасавала амаль мокрую, нічога не дапамагло. Адкажыце, калі ласка, як адпрасаваць спадніцу?»

На фабрыцы хімічэскай, куды звярнулася рэдакцыя, адказалі: — Нам даволі часта прыходзіцца чуць такое пытанне. Справа ў тым, што правіла фарбавання жанчыны ўсё ж парушаюць. Каб добра пафарбаваць шарсцяную або бастонавую рэч, неабходна на 1 кг тканіны даваць 40 літраў вады і фарбаваць не ў бачку, а ў шырокай пасудзе. Калі вады мала або пасуда вузкая, спадніца можа заварыцца ў складках, і тады ў хатніх умовах адпрасаваць яе немагчыма.

— А дзе падарунак? Я ж табе 20 рублёў дала?

— Не хвалюйся, даражэнькая, сёння твой дзень нараджэння.

Мал. А. Рэпіна і Л. Далмата.

Патрэбен спецыяльны прас, які ёсць толькі на фабрыках хімічэскай. Але часам здараецца, што пафарбаваная рэч адвісаецца сама сабой. Рэч павінна доўга вісець у шафе.

«Я вельмі люблю кансерваваць фрукты, заліваючы іх сіропам. Гэты сіроп прыгатаўляецца на цукры, а потым дадаецца ў яго на адзін літр вады адзін грам саліцылавай кіслаты. Мяне трывожыць адно — ці не з'яўляецца шкоднай для арганізма саліцылавая кіслата? Буду Вам вельмі ўдзячна за адказ.

М. КАНДЫБОВІЧ.

Таварыш Кандыбовіч, трывога Ваша небеспаспартная. Саліцылавую кіслату Усесаюзная дзяржаўная санітарная інспекцыя не дазваляе ужываць для кансервавання харчовых прадуктаў. І хоць адзін грам — доўга малая, але ўсё роўна гэта яд. Для кампотаў бяшкодны натуральны бензоланісавы. Але слоікі з кампатам трэба захоўваць у халодным памяшканні.

ДЗЯУЧЫНА З КАРЭЛІЧІ

З тваім пісьмом рэдакцыя пазнаёміла ўрача-гінеколага. Табе неабходна пракансультавацца ва ўрача-гінеколага ў раённай бальніцы.

Чытачка Сіманчук Надзея піша: «У мяне баліць печань і жоўныя пузыр. Як мне лячыцца і галоўнае — што можна есці?» Пры захворванні печані вялікае значэнне мае дыетычнае харчаванне.

Рэкамендуецца наступныя прадукты харчавання: белы і чорны хлеб, малако, сыранка, сметанковае масла (не больш 50—60 грамаў у дзень), тварог, смятана, амлет і суфле з яечных бялкоў, супы — слізкістыя, з гародніны, малочныя, мяса і свежая рыба ў вараным выглядзе, мучныя стравы (апрача здобных), гародніна, усякія ягады і фрукты, кісялі, кампоты, желе. Хворым шкодна мясныя і грыбныя супы і соусы, каўбасныя вырабы, вэнджаныя, кіслыя і салёныя прадукты, бабовыя (гарох, фасоль, чачавіца), яечныя жаўткі, сала, вострыя прыправы (перац, гарчыца, воцат, хрэн і г. д.). Смажаныя стравы выключаюцца.

На працягу дня хворы павінен выпіваць не менш 7—8 шклянак вадкасці (чай, малако, фруктовыя сокі, суп і г. д.).

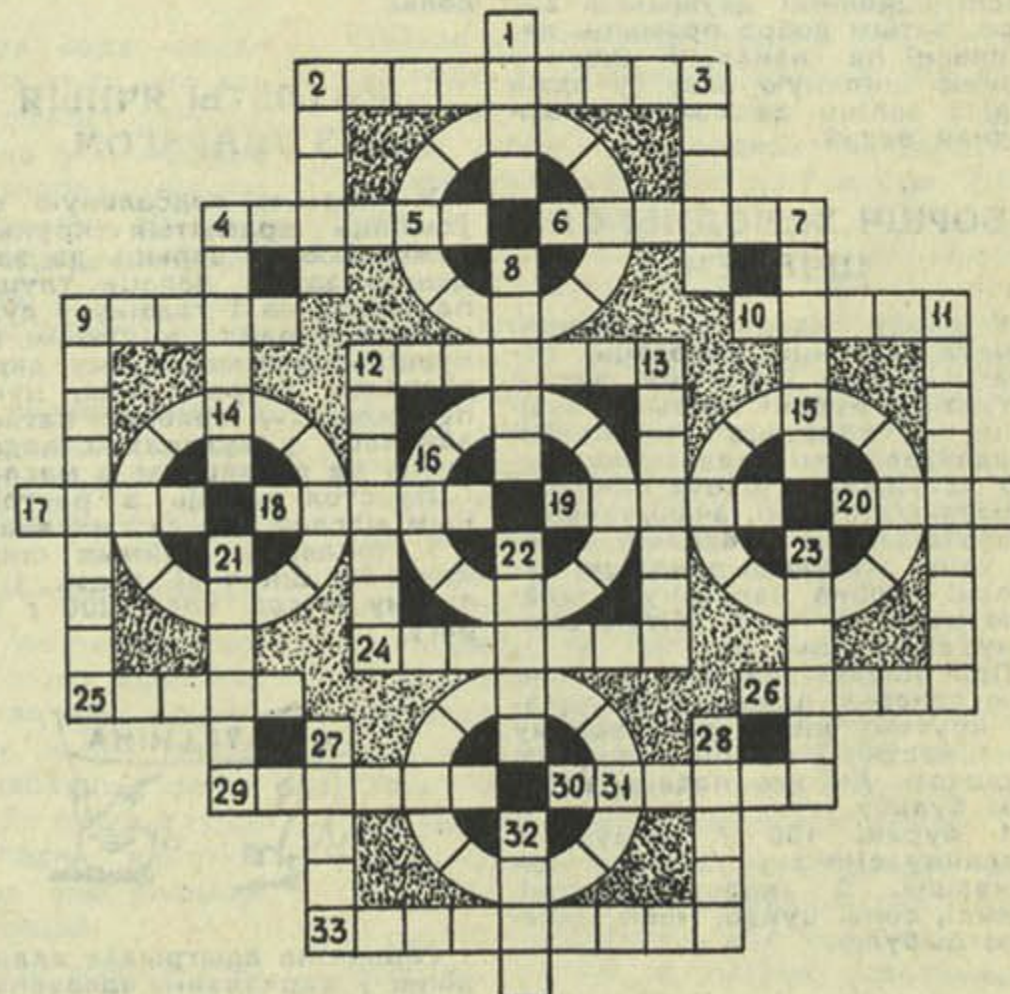

— Воўк, хто цябе напужаў?

— Чыр-воная шапачка.

Мал. Л. Чурко.

Па вертыкалі: 1. Планета. 2. Выдатны дзеяч французскай буржуазнай рэвалюцыі 1789 года. 3. Верш А. С. Пушкіна. 4. Цэнтр Хакаскай аўтаномнай вобласці. 7. Прылада для пісьма. 8. Канчатковая частка спартыўных спаборніцтваў. 9. Спалучэнне ўсіх партый у музычным творы. 11. Вядомы савецкі лётчык, Герой Савецкага Саюза. 12. Пісьменнік, які піша прозу. 13. Пушны звер. 21. Дрэва. 22. Збудаванне ў тэатры. 23. «Падаючая зорка». 27. Вядомая песня рускіх маракоў. 28. Персанаж аперэты І. Кальмана «Сільва». 32. Адпаведная падзея, з'ява.

Па гарызанталі: 2. Выдатны савецкі пісьменнік і педагог. 4. Беларускі кампазітар. 6. Рана, на якой пабудавана буйнейшая ў свеце гідрастанцыя. 9. Вялікі будынак. 10. Адзінка напружання электрычнага току. 12. Злакавая расліна. 17. Сталіца саюзнай рэспублікі. 18. Вялікі балгарскі пісьменнік. 19. Напрамак дарогі, канала. 20. Савецкі шахматыст. 24. Грудзінка. 25. Хімічны элемент, бясколерны газ. 26. Паэма М. Ю. Лермантава. 29. Каўказскі народ, які складае частку насельніцтва Дагестана. 30. Самая яркая зорка ў сузор'і Валапаса. 33. Млечны шлях.

Па акружнасці: 5. Вучэнне аб руху паветра і газаў. 14. Навука аб біялагічных заканамернасцях, якія дзейнічаюць у земляробстве. 15. Адзін са старэйшых рускіх авіяканструктараў. 16. Перадавы метад працы. 31. Удзельнік рэвалюцыі.

Склалі Тамара і Рыгор ЯКУШЫ

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 4

Па гарызанталі: 3. «Паплавы». 8. Чарнавул. 9. Красачка. 10. Агата. 12. Рыльска. 13. Маўзон. 15. Антон. 18. Юстын. 20. Раіна. 21. «Ірынка». 22. «Нікому». 26. Скётч. 27. Наста. 29. Чорны. 31. «Гарбун». 32. Вячэра. 33. «Ганна». 35. Агняцвет. 36. «Паўлінка». 37. Скрыган.

Па вертыкалі: 1. «Данута». 2. Цвірка. 4. «Патрыёты». 5. Машэна. 6. Асілак. 7. Якімовіч. 11. «Астап». 14. «Людвіс». 15. Алексіч. 16. Нявідны. 17. «Барысаў». 19. «Нарач». 20. Раман. 23. «Перамога». 24. Пірын. 25. Астрэйка. 28. «Суніцы». 30. Бядуля. 33. Глебка. 34. «Аманал».

ПОДПІСЫ ДА МОД, ЗМЕШЧАНЫХ У ДАДАТКУ

Сукенка без рукавоў неадразная па таліі з поясам. Яе ўпрыгожвае строчка ніткамі іншага колеру.

Сукенка на поўную фігуру з тканіны ў палоску. Яна падыдзе жанчыне сярэдняга ўзросту.

Прыгожая сукенка са штапельнага палатна або шоўну для дзяўчыны. На спадніцы закладзена веерная складка, якая разыходзіцца ад таліі.

Сукенка з клятчатой шатландкі спартыўнага тыпу для стройнай дзяўчыны. Яе ўпрыгожваюць накладныя кішэні і касая бейка прышытая ўстын.

Дарачія

ЖАНЧЫНЫ!

Ці падпісаліся Вы на свой часопіс «Работніца і сялянка»?
У часопісе Вы знойдзеце нарысы аб лепшых жанчынах рэспублікі, новыя творы беларускіх пісьменнікаў і паэтаў, матэрыялы аб тым, як жывуць і працуюць жанчыны братніх рэспублік, як змагаюцца за мір жанчыны ўсяго свету. Вопытныя педагогі дапамогуць Вам парадаі па выхаванню дзяцей, а ўрачы — кансультацыямі, як захаваць здароўе, засцерагчыся ад інфекцыйных захворванняў. Аматаркі шыцця і вышывання заўсёды знойдуць выкрайкі і ўзоры для рукадзелля ў бясплатным дадатку.

Падпісная цана на 6 месяцаў — 1 р. 08 к.
на 3 месяцы — 54 к.

Работніцы і сяляні, усе жанчыны рэспублікі! Выпісвайце свой часопіс «Работніца і сялянка»!

Раім аформіць падпіску да канца года. Падпіска прымаецца ўсімі паштовымі аддзяленнямі.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА,
М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 07698. Журнал «Работница и крестьянка»
на белорусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 4 мая 1964 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.
Папера 60×90¹/₈. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара—3-17-51, адказн. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск, Цана 18 кап.
Дадатак—выкрайка. Тыраж 191635. Зак. 188.

3H/794559(050)

B000000 1992964

Индекс 74 995

